

శ్రీ రస్తు

శ్రీ గణేశాయ నమః

రా మా య గ ణ భ జ న కీర్త న లు.

వాలివద.

[నా ల

29 JAN 1932

594
1932

గ్రంథకర్త

భక్తబాలకవి తేతల వీర రాఘవ రెడ్డి

PN 203

SN 15

594

మొదటి కూర్పు 1000 ప్రతులు

రామచంద్రపురం

విద్యావిహారిణి ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రించబడియె

1931

SI No 778
Acc No 7514

Copy Bight]

[A 8

శ్రీరస్తు.

శ్రీరక్షాశాసనము

రామా య యథ జన శీర్ష నము

వా లి వ ధ.

(నాటక యజన)

రె య్య ది

రామచంద్రపురం తామ్రాకా కుతుకులూరు గామపాస్తవ్యుల
 ను కఘనూర్ని గోత్రోద్భవులును తేరిలవంశయుః
 వారావారి రాకానురాగిరులునుతగు భూలోకం
 గారిద్వితీయపుతుగిండగు సేర రాఘవరెడ్డికివి
 గారితే వాగ్గమబడినది

ముద్రణ కార్యము 1931 ఏప్రిల్

రామచంద్రపురం
 విద్యావినోదని ముద్రాశ్రీరక్షాశాసనము
 ముద్రాశ్రీరక్షాశాసనము.

1531

చదువరులారా! నుజనులారా!

మీకెల్లరకును నవినయప్రార్థికముగ ఆభివందనమాచరించి వ్రాసుకొన్నవిజ్ఞాపన యేమనగా?

పెద్దలప్రేమాతిశయంబుచేతను, ఆభగవంతుని కరుణారసము చేతను, నజ్జనసాంగత్యముచేతను నాకీయాహనుజనించెను గారి యిందునాచతురత యెంతమాత్రములేదు శ్రీరామభక్తాగ్రేవలారా! రామాయణనాటకభజనను అనేకచోట్ల ఆడి, పాడితిని లక్షణపాత్రను ధరించి వ్రజలమనస్సు రంజింపజేసితిని అదిమొదలు నాకీయాహ జనించినది యెద్దియేనినాటకభజన వ్రాయునూహించుచుండ నావంశీయుడును ప్రాణమిత్రుడునగు మ! రా! శ్రీ తేతల సూరారెడ్డిగారు రామాయణమే వ్రాయమని నన్ను మరిమరి ప్రోత్సహించిరి. మిత్రీ వాక్యముభావిశ్రేయః ఫలదాయకమని భావించి అయోధ్య, అణ్యకాండములను వ్రాసితిని వ్రాసివిడివిడిగాపాదుకావ్యభిషేకముచాలినధనుపేర్లనిడి రెండుపుస్తకములను 10 రోజుల కిండుమించుగా అచ్చుకిచ్చి ముంసువాలినధనే యిచ్చితిని వ్రాయవలసిన సంగతులు అన్నియు మొదటిపుస్తకమునందేవ్రాసితిని.

సరిసకవిశేఖరులారా!

గృంధరచనకిదియే ప్రారంభముగాన ఇందనేకలోపములుండవచ్చును నాకు తెలిసినంత వ్రాసితిని శ్రీరామభక్తయెల్లువ్రాసిననుబదిత్రమేయగుననినమ్మకమింకను భరతిఖండవాసులకు గలదనిన మృదను డీనిని పరిశుద్ధముచేయుట పాఠకమహాశయులపని.

తే. గీ॥ గణయతిప్రాసదెలియదు ♦ ఘనుడగాను

తథగిణభరతశబ్దముల్ ♦ తరచలేదు

భక్తిచేవ్రాసితిని నాదు ♦ శక్తికొలది

అంయనేకవిధ వ్రాయుటజనుల ♦ కదప్పరంబు!

కావున పెద్దలునకు కష్టములును బాధలును దయార్థులె నాతప్పులను
తప్పులుగా భావించి నెట్లును తప్పులును ముందుగల్గినలోపములను
తమకునాకు చెల్లినయెడి తప్పులను కష్టములను సవరించుకొందును
భక్తియేమియు కష్టపరిభానియగుననియ ముదిటిపాత్రిమును వ్రాసితినితి
యేకాని నేనేవిద్యయందు పోషణుడగాను కావున చదువరులు నా
పోత్రమాలించి ఇదిశ్రీరామనిచోత్రంబుగాన భక్తియేపరిభాసముగ
జూచుకొని నా పొంపాలులనేకంబులున్నను నీకంబులవిడి కీరంబుల
గోలురాయంచలవలె యిందలితప్పులనువదలి వప్పురనేగ్రహింతుగాక

తే॥ గీ॥ బాల్యమందున వ్రాసితి ♦ వాలివధను
పెండ్లికాలేదు పదియారు ♦ పల్లెరిముతి
వయసుమీరిగలేదునా ♦ కయ్యలార
చిన్నవాడనుతప్పులున్న ♦ మన్నించుమీరే॥

ఇట్లుభవద్విధేయుడు

గ్రంథకర్త

భక్తిబాలకప తేజల పురాణువరెడ్డి

క వి వ ం శా వ లి

—0—

సీ॥ ధనధాన్యములచేతననయమున్ ♦ తులతూగు
కౌతుకాపురినాకు ♦ కాపురింబు
సేవ్యవృత్తినిబూని ♦ జీనకోల్లనుబెంచ
దలచెడు భూమింది ♦ రెడ్లకులము
నభ్యావరఘునూళ్ళు ♦ గోత్రోద్భవంబున
తేలలాల్లికివన్నె ♦ చెచ్చినట్టి
భూవయాభ్యునినుతుడు ♦ భూలోకనాములడు
బల్లెహుంబయుగన్న ♦ వ్రాతులందు॥

తే॥ గీ॥ ఏదివీటియుండవీరెడ్డియ ♦ నెనువాడ
రాముచెరితంబు వాగ్గీసరి ♦ పోనుమీర
భక్తవరులెల్లదీని ♦ సతియనవుడు
కోపముంచుదిద్దుడీ ♦ లోపమున్న॥

కృ తి న మ ర్ప ణ

తే॥ గీ॥ వాలిపధియించినుగీ'వు ♦ నేలిసట్టి
దేవుక్యవచేతగల్గెయ్యగం ♦ కరిచన
గాననిచ్చితి నాకృతి ♦ భానుకులనకీ
కార్యమెల్లనురాముడే ♦ భారమనుచు

శ్రీరస్తు

శ్రీరక్షాచారికావ్యము

కా॥ శ్రీరంజితైశ్చ పాదపద్మములకుగా జామమేల శాల్యపై
 వీర వేశము బావు వర్చము లతా । వీక్షించినకొక్కయీ
 దారింభితిచెప్పెనో యిదిగదా । దామండుప్రార్థించగా
 రారాశ్రీరక్షానాథ కొల్పెదనిమన । రక్షించరాకావ్యమున్ ।

1 నానకము — సావేరి

1. ఏకదంతమా ♦ కోర్కెదీర్చుమా ఆ ఆ ఆ । ఏ ।
 లోకనాయకనిమన ♦ వాక్కున బల్కెదనెప్పుడు
 శ్రీకరముగ వాకార్యము ♦ శరశేర్పశివకుమార
 (మిత్ర) విక్రంబుగనిమున ♦ ముక్కువనోనమ్మితిని
 యిక్కార్థంబెల్లనీవు ♦ చక్కగ నెరవేర్చుదేవ । ఏ ।
2. భక్తితోడనీవదములు ♦ భజిముచెడనయ్యచాల
 శక్తిచెరుడవచుచునిము ♦ చేరిగొలుతురారామ్మ
 (మిత్ర) మొక్కెదనోదేవనీకు ♦ మూర్ఖతలోబడద్రోయకు
 కొక్కతేజరాతా ♦ కోరెదనియబాజుదేవ । ఏ ।
3. పరివరివిధములనిము ♦ మరిమనోపేడినగాని
 కరుణజాపవేరయో ♦ గోరిమలమచ్చువుత్ర
 (మిత్ర) బిరిబిరినీవిప్పుడొచ్చి ♦ స్థిరముద్దలకనితనిము
 ధీబుద్ధితోవేడితి ♦ దివ్యముగా వుండగధిక । ఏ ।
4. పాదబంధములమేటి ♦ కోవమేలవేడుచుంటి
 ఆనదలోమునిగియుంటి ♦ ఆర్తివిడిచింపుచుంటి
 (మిత్ర) భూపయాభ్యుమచునుడనై ♦ భూమినివేవ్రాసితిని
 శ్రీపతిచరించుచున్నాడు ♦ శీఘ్రముగానెరవేర్చుము । ఏ ।
5. మోదకభక్షణనాచె ♦ వాదమేలకన్నతంద్రీ
 ఆనరమున భక్తులను ♦ ఆనయముబోచెడుదేవ
 (మిత్ర) రాఘవరెడ్డినిబోవగరమ్మా ♦ శ్రీవిఘ్నేశ్వర
 రామాయణకథభూమిని ♦ రమ్మముగావ్రకటించర । ఏ ।

— : న ర స్వ తి పాఠ్య న : —

తే. గీ. కమలభవరాణి - నమ్మెదగానపాణి
 నరములేనట్టి నా - నాల్కయిందునిలది
 నరనకవిలమునిమ్ము యో - సత్యవాణి
 లచ్చికోడలనినుకొల్లు- నిశ్చయముగ |

2 శ్రీ రాగం— రూపకం

1. అమ్మా ననుబ్రోవును ♦ నమ్మతితోనినుదలచెద | న |
 నమ్మనముననేనెంతో ♦ యిమ్మహినినుబొగడుచుంటి
 రమ్మావృత్తమలంబున ♦ నమ్మతించికవిరనిమ్ము
 (మిత్ర) తమ్మిచూళిరాణి ♦ యిటుతెమ్మానీచేతవీణి
 నమ్మెదకోలోకవాణి ♦ నెమ్మడిగారాజనని | ౧ |
2. పొత్తంబున ముత్తైదువ ♦ యిత్త రీనీవచ్చిబోక
 చిత్తంబున వేడుచుంటి ♦ శక్తిలేనివాడతల్లి
 (మిత్ర) యుక్తంబుగ నెవనిరములు ♦ యొప్పుజేయుకల్పవల్లి
 ముత్తన్నపునరులోయినంగ ♦ ముచ్చటలల్లినరీతిని
 అచ్చంబగు ♦ మాటలతో అభినవతాళజ్ఞానము
 నందముగా ♦ నొసగవమ్మ | ౨ |
3. యలలోనినుబోలునట్టి ♦ యింతులుగలరేతల్లి
 కలకాలమునినుదలచెద ♦ అలుకగొనకుమమ్మ
 ఓపలుకువెలదిన్నాపైని (మిత్ర) కలవై నెనునినుమరువను
 పల్లవఫాణిరొనిదము ♦ చల్లనికృపజల్లుమింక తల్లిరొననుబ్రోవశంక ?
 | ౩ |
4. స్వచ్ఛమైననీరూపము ♦ యెచ్చటనండనొత్తల్లి
 యిచ్చటకొకసారిరావ ♦ పచ్చవిల్లువదిన
 (మిత్ర) నుచ్చకంటి కౌతుక ♦ పురమంచుననీజాడలేదు
 విచ్చలదిగితేతలవీర ♦ రాఘవరెడ్డినిబోవగరా | ౪ |
 జననీనినునమ్మితిని | ౪ |

సోదడలారా!

మన కాధారంబగు శ్రీరామునిచరిత్రం దెల్పెడ సావధానులై వినుడు,

సీ! శ్రీరామపదభక్త ధీంతామృతంబును
గృహియించుభక్తగృహ ధీంతామృతంబును
నవరసాలంకార ధీంతామృతంబును
కథలువచించెడి ధీంతామృతంబును
జాతీయమేగ్గుడ వగైరొక్క ధీంతామృతంబును
పరిజలమెప్పించెడి ధీంతామృతంబును
ఆత్మతపోనష్ట ధీంతామృతంబును
సాహసించెడు దివ్య ధీంతామృతంబును

తే! గీ! వినుడు శ్రీరామనక్కడ ధీంతామృతంబును
కోవముంచకనాయుండు ధీంతామృతంబును
ముద్దుసుతురీతి తప్ప ధీంతామృతంబును
భక్తవరులారా యోనభా ధీంతామృతంబును
అ సావేరి—వక తాళం

1. సుగుణులారవినుడు శ్రీరఘురామునిచరిత్రము , ను ।
వగతునితమ్మునికి ధీంతామృతంబును
భగవానుడయ్యయిడడు ధీంతామృతంబును , ను ।
2. లక్ష్మీవతిభువనంబులు ధీంతామృతంబును
పక్షికిమోక్షించిచ్చిన ధీంతామృతంబును
రక్షకుడీతడుమనకు ధీంతామృతంబును ॥ ను ।
3. భూమిభారమున్ దీర్చగ ధీంతామృతంబును
తమ్మిచూలినకుడితడు ధీంతామృతంబును
సమృద్ధిలోవిన్న ధీంతామృతంబును సాఖ్యమబ్బు ॥ ను ।
4. దశవేదముదాల్చిపట్టి ధీంతామృతంబును
పశుపతివిల్లునుబట్టి ధీంతామృతంబును
అనగూనపుకొర్రరాశి ధీంతామృతంబును
ఒక్కసారిభజనచేసి ధీంతామృతంబును
విరరాఘవుని వాఘ్యామృతంబును రసముగొల ॥ ను ।

ఇందుదరించు పాతలు

--0--

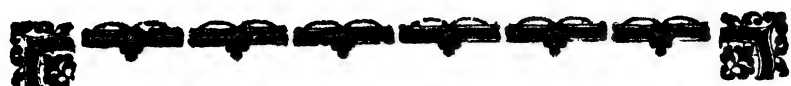
1.	శ్రీరాముడు	
2.	లక్ష్మణుడు	
3.	అర్జి	
4.	శరణంగుడు	గొప్పతనశ్శాలి
5.	విరాధుడు	తుంబురుండు అను గంధర్వుడు
6.	రావణుడు	లంకాధిపతి
7.	మారీచుడు	రావణునిమేనమామ
8.	జటాయువు	
9.	కబంధుడు	ధనువనేగంధర్వుడు
10.	సుగ్రీవుడు	
11.	హనుమంతుడు	
12.	దూమాక్షుడు	రావణునిసేవకుడు
13.	వాలి	కిష్కింధాధిపతి

నమయానుకూలముగ కొందరు వనచరులవత్తురు

స్త్రీలు.

-0-

1.	సీత	
2.	అనమాయ	అర్జిమహామునిభార్య
3.	శూర్పణఖ	రావణునిచెల్లెలు
- నమయానుకూలముగ కొందరు రాక్షసస్త్రీలువత్తురు

శ్రీ రస్తు:

వాల్మీకీ

(రంగము అరణ్యము సీత రామ లక్ష్మణుల ప్రవేశము)

శ్రీరా-తమ్మడా! ఈకాననసంచారము రాజ్యరకముకంటె యో
గ్యమనితలచెద వలయునిన.

తే. గీ. హాయిగానుండెవనవాన ♦ మవియుగాక
తాపనులయాశ్రమంబుల ♦ దర్శనంబు
గల్గుచుండెను షణ్కంత ♦ కంటెగలదె
కైకవనిజేర్చి పుణ్యంబు ♦ గట్టుకొనియె!

అహహ! కాంతారసౌఖ్యంబునకును అంతఃపురసౌఖ్యంబులకును
చాల భేదముండెనునుమీ!

తే. గీ. నరక హేతువరాజ్యము ♦ నాశ్రయించి
ఆశవిడనాడలేరు ♦ ఇహమందునరులు
గానశాశ్వతమోక్షంబు ♦ గనగలేరు
మానులేనిత్యసంపన్న ♦ ఘనులునుమ్మ!

అత్త-అన్నా! నేటికినాయజ్ఞానంబు విడచిపోయినది మీరందెల్లు
ఉపరమజ్ఞానంబు మీచాదనేవచే నాకు సంపాద్యమయ్యెను

సీత-ప్రాణేశ్వరా! నేనుసుధస్మరాలనైతిని సాకేతపురముననున్న
ఈతాపనకన్యల దర్శనమునాకులభించునా! పట్నములకన్న
మునిపల్లెలయందుండుటయేసౌఖ్య దాయకము అట్లుగాక అల్లదే!
చూడుము.

తే: గీ: రాక్షసాంతకజామహా ! పక్షిజంబ

పేమిమోపాక్షభక్షింప ! పెంటిపక్షి

నీలవర్ణములూలిరి | సాలమందు

వరువగూర్చుండెమీతో నే ! వచ్చునట్లు!

రాము-కాంతా! హస్తములకేమిగాని మునికటిరములదర్శింపవలయు త్వరగారమ్ము

సీత-నాథా! హస్తమనెడరేల? అల్లవిగో చూడుదు ఆరెండుపక్షులును సీతారాములవలెనే జంటవిడువకపోవుచున్నవి.

రాము-కాంతా! నచ్చిలూటకేమిగాని నిన్ను చూడనాకులోలోన విచారము పొడముచున్నది ఏలయన అతిసుకుమారివి ఈయడవుల కష్టంబులనుభవించలేవని వంశయించుచుంటిని.

సీత-ప్రీతినాథా! ఏమిమీసంశయము విడుపుదు నాకై గవలని లేదు లోకైకనాథులగు మీవెంటనున్న కీకారణ్యము నాకసాఖ్యమువలెనుండును!

4 మోహన — తిక్కబాతి

1. ధన్యురాలైన తిని మీదావునున్న | శ్రమలకేల || ధ ||
అన్యముగాదలపకడీ | యడవిదిరుగయానందము || ధ ||
2. నాకొరకై మీరలు యి | ట్లనమానించగవలదు
ఈకానలదిగిమున్న | యింకలకొలలేలనేకులు
లోకంబునఖ్యాతిగాంచి | నాకవదవికేగలేద || ధ ||
3. తిన్నగమీవెంటనేను | బన్నములకబడినగాని
అన్నియునుఖములు | గాదోచునయ్యా
కీకారుణ్యము బ | య్యంబేలనునాకు || ధ ||
4. నాథుడు వెంటనులేని * నాతిబ్రతుకుకానగాచు
వెన్నీలకరిగెన్ గాదె * వేదవేద్యమీపాదము
యెప్పుడుభజించుచుండు * నాతికినాకేమిగోచువ
తేరల ఏరేడ్చిదాను * ఖ్యాతిగాంచెనుదలచి
పాతకి మెల్లచుబొసె * వలువిధనంకోచమేల || ధ ||

సీత- ప్రియవల్లభా! మీగోవచ్చుటచే యీపుణ్యనిధుల స్నానం
లభించెను పుణ్యవతులదర్శనముదొరకెను

రాము- చెలీ! త్వరితముగానడదిరమ్ము ఆలసించకు

లక్ష్మ- అన్నా! అహహా! ఆదిత్యముజూచితిరా కడువేదనికాలం
బున అడివియెల్లయెండి ఆఎమరిచెట్లు శరత్కాలంబున వ్ర
వరించుభంగి పుష్పఫలంబులతోనిండియుండె ఏమియూచి
త్రము వహావ్!

రాము- పావిత్రీ! ఆదిత్యముని యాశ్రయము:

తే. గీ. పరగమూర్తిత్రయంబును + బాలకులుగ
జేసియశమునుగాంచిన + భానురాంగి
ఆత్యైమునిపత్ని ఆననూయ + నాశ్రయంబు
నందునుండెడు చెట్లు పెం + పొందుచుండు!

లక్ష్మ- అహా! ఆపరమవ్రీతివ్రతా మహాత్యమేకాబోలును మన
మందుచేరి వారలదర్శించెదము.

(రంగము—పర్వకాల)

(ప్రవేశము ఆత్రి ఆననూయలు)

ఆత్రి- కాంతా! ఆవచ్చువారు సీతారామలక్ష్మణులు వారు మన
ఆశ్రయమును విచ్చేయుచున్నారు కావున నీవుత్వరగాలో
నికేరి వారికిఎందుచేయుతగుప్రయత్నముజూడుము.

ఆన- నాథా! వారుసీతారామలక్ష్మణుల! మన మెంతధన్యుల
ము ప్రియేశ్వరా! యిక ఆలసించకబోయి వారికితగుభోజన
ఫలహారంబుల ఏర్పరచెద.

ఆత్రి- కాంతా! శీఘ్రముగ వెళ్ళుము

ఆన- చిత్తము (అనిలోనికేగును)

సీత- అట్లే! అయినా నీవంటివూ పాపములు చేస్తావు. అయినా నా పాపము
పాపముగనుకొండేము.

అన- తల్లీ! సీతమ్మా! నేనున్నచిటినికాని నీపెండ్లివృత్తాంతం
బువినకతూహలమాచుండెను విన్నవించెదవా?

సీత- అమ్మా! తెల్పెననుము

6 మలయమారుతము—చావుతాళము

1. పెండ్లి నాటివంత ♦ నేనేమనిదెల్పుదుకాంత | పెం |
కండ్లజూడజాలెనుగాని ♦ కడుచిల్లములెన్నతరమె | పెం |
2. శంకరువిల్లెక్కుపెట్టి ♦ బింకంబున నాకాంతుడు
పొంకముతోనిరచెనంత ♦ భూవతులెల్లనుబాగడిరి | పెం |
3. సంతనమున నేనవ్వు ♦ డారితఃపురకాంతలతో
చెంతకుజః పుష్పమాల ♦ జనకునియాజ్ఞనురాముని
భక్తితిడివీక్షించి ♦ పణతులుముచ్చటలాడగ
ఎంతోకడునై భవమున ♦ విరులడండమెడనేసితీ | పెం |
4. అంతలమః ధుమిలుమోసె ♦ ఆకనమున పూలుగురిసె
ఎంతో వేడుక పూదను ♦ లంతనుసంతోషించిరి | పెం |
5. సంతనమునమాజనకుడు ♦ సాకేశవ్రజలనెల్ల
అంతఃపురకాంతలతో ♦ అలగిరిధవుతుగ్గితో
వృతాంతముదెల్పి చెల్లె ♦ నూర్చిలిలక్ష్మిగుంచును
మరియుకై కవుతుగ్గినికు ♦ నూండవినియంగ నెంచి
శత్రుగిఘ్నని కేర్పరిచి ♦ శ్రుతికీర్తినిమాజనకుడు | పెం |
6. చెత్తశుద్ధుని నమినుంటి ♦ శ్రేష్ఠునియెంచిమూను
చాతుర్విధుల పుట్టి ♦ జేసివై భవిముతోడ | పెం |
7. మూడిన పిన్నియొకటి ♦ హోద్యః బులుగలవంతలు
లోచన వ్రక్కని మూలము ♦ హోదిన ముట్టుకుదెల్పితి
మూడిన పిన్నియునొకటి ♦ స్మరింతువచ్చుట లేదు | పెం |

8. రాచకులమువందుతుంతుం * కమణిసేవరిగినదే
 భానురముగకొతుంపురి * వాసులెల్లకంతనమున
 జేసిరిమహారాత్సవములు * చూచెడిదిత్రంబులన్ని
 శేషుతిరమె * వర్షించగ * పెం ।

అన - అమ్మా! నీపెండ్లిమహారాత్సవవార్త విన్నంతనే నాకనిం
 దువంతనముపొడమచున్నది. అమ్మా! మీరిందువచ్చితిరి
 గాన మంత్రోక్తంబగు ఈకుండుమ తిలకముగధరించుకొ
 మ్మనీతిమందుకాలోమునకు చాలాయోగ్యము ముఖ్యవన
 రము (బొట్టుపెట్టున)

సీత - అమ్మా! అనమాయ మీయాకోమజనకిచ్చేయటవల్లనూ
 బడలికలన్నియుతీరెను.

రాము - మునివరా! మేముముందునకు బోవలయు సెలవిచ్చెదరా?

ఆత్రి - దేవా! మాయామానుషాకారమున మమ్ముబోవనవలసిరిం
 దిన మహానుభావుడవు మీదర్శనమున మారెవములన్నియు
 ఫలించెను.

రాము - మహానుభావా! మునివరా! యిష్టుహారణ్యంబున మాకు
 యోగ్యంబగు స్థలమెచ్చటకోచెప్పడు.

ఆత్రి - శ్రీరామా ఇచ్చటికనతిదూరంబున సముద్రప్రాంతము నంచ
 వటికేళుదు అందుమందిఫలంబులతోనందెడు చెట్లను వి
 హరిమునకు చల్లనిగాలియు సౌఖ్యముగనుండును.

సీత - అమ్మా! అనమాయ సెలవొపంగెదరా!

అన - అమ్మా! దయపుంచుము

ఆత్రి - రామా! నాకుకలవు

రాము - దిత్తము

(ఆత్రి) అనమాయలు నిష్క్రమింతురు)

(సీత రాము లక్కలులు (నోవడచేరు)

రాము- సోదరా! అత్రి అవసాయం దర్శనంబున మనము పావను
లమైతిమి. అరిదుర్యోధనుడగు అరివిదయచే ముక్తికాననము
పొందదానికిమయ్యె. ఇదియంతామనసింగిల్లియొక్క మ
హాపాపకారమేమిట! పుణ్యస్థలముదిరిగి దివ్యజ్ఞానవంద్య
నమలచే తృప్తి నొందితిమి.

లక్క- అగ్రీహ! ఆహ! ఆమృతమనావిచరిత్రిము. మన్ననాదీ
లెము అదియునుగాక

తే. గీ. వంశయములేను • క్షృణియవంశమెల్ల
అత్రిముదర్శనంబున • పవిత్రమయ్యె
నిర్మలాంజనారాతమ • నిక్కమగు
మంత్రమిదగమనిశ్చ • మానసండు.

అందుచేతనే యాననికీర్తిభారము వంశప్రవృత్తయ్యెను.

సీత- పాగివల్లభా! ముదిదర్శనమునమీరును అరివిదయకు
అసమాన దర్శనంబుననేను ధన్యరాలనై తిని నేనిదివరకు
వినివిధర్శనంబులుకూడ జెలిపికొంటిని.

తే. గీ. దారి మార్గ బ్రహ్మలను మోక్షు • బాడినట్టి
మహిమగల్గిన అనివార్య • స్నేహమయ్యె
యంతకంటెను పుణ్యంబు • ఎందుగలదు
తెలుసుకొంటినివతిధర్మి • తేటపడగ.

రాము- కాదరా! అల్లరే! కొలదిదూరంబున అగస్త్యశ్రీమమున్నది
స్వరేతిముగానోవలయును లక్కగా! చూడుకొలది ఒకరికం
టె ఒకరు భుజులై వెలయుచుండిరమానులు ఇతడనే శిష్యుల
తోనుండ చచ్చుట.

శ్లో- అమ్మహామహుని చరిత్రంబువివేకతూహలంబుగానుండె.
సెలవిచ్చెదరా!

రాము- సామిరీ! సావధానులై వినును. అతనిచరిత్రముజెప్పనాకు
మహానందము. చెప్పెదనాకర్ణింపుము.

కాంభోజి- ఏక కాళం

1. నినుమాసామిరీ! ఆయన ఘనచరిత్రముడెల్లెద ! వి !
మనమంచగతిరమా ఆ • ఘనుమయునుల కెల్లమెటి
చరియాతివిదన్బించి • జనులదిగాదేభాగ్యము ! వి !
2. పూర్వముపింధ్యాదిపింగి • భూమ్యా కాశముగ్రమ్మగ
హర్షకాగ్నిములువిలచి • భవతేజములునచంచులు
గర్వింబినయాగిపై • కరుగలేకపోగన్వేదికి
వర్షింబెరిగించి నిత్ర • చవవలెనవివేషులన్న
గర్వింబరాచగ నెంచి • క్రిమ్మరనేజననలెని
యర్పినికుంగగతేవ • మర్షకార్థనంపన్నును ! వి !
3. మున్నుద్దళైత్తులుతా • యన్నదమ్మలై చేలగుచు
తిన్నగమార్గమున బోవుచున్న • జనులనిలచినేడ్చ
అన్నానూయింటవిందు • నాదగించినిండెనునును
వన్నగియిందొకనిగోసి • భక్త్యంబుజైట్టుమండ ! వి !
4. కనులగనగలేకవాడు • కడుపుపిండభుజమువిన
ఎన్నోమాలులచే • వాకిలబడగర్భంబునింది
తిన్నగ నెవ్వడి అన్నయు • లిమ్మగ
ఆయాతిథిచంపి • నమమాగభక్తింపుమండ ! వి !
5. విన్నతోదనగన్వడు • విందుకువారలుచేరి
ముందుగవాతాపిదిని • పెందలకడజ్జింతుకు

అందులో రెండవవానిది • అంగంబును కేసెవితడు • వి •

6 భక్తితో నూనూనిచరితి • మావక్తి గణింపరాదు
నా కీ నికేరగబోదుదు • మూలరహస్యములు గందుదు
భక్తుడవీ రెడ్డినామ • వరియించెను నా పిదవి
భక్తులెల్లః రియించి • సావంబులగా సెదరు • వి •

లక్ష్మ- అక్క! అన్నా! అతడంత గొప్పవాడా? ఎప్పుడు వినియుండ
లేదే! అమ్మహామళావుని తప్పక వర్ణింపవలయును.

సీత- నాదా! అపుణ్యమూర్తిని జూడ నామనంబుల్ సామొందు
చున్నది ద్వితీయముగా నడుపుము.

(మువ్వురు తోగోవనడచెదరు)

(ప్రవేశము భూరాకాముతో కౌంతమాతలన విరాధుడు)

అహా! వీరవ్యధి! అనడుమనడచునది కాంతగావలయును ఎక్కడికిబో
వునుండిరి రాచవిడ్డలవలెడోచుచున్నారే! కానరగాబనేమి! ఆకాంత
పీరికేమి కావలయు దనుగొన్నట్లై చనుచున్నారే! భావా! వీరిసాహసము
కాంతతో నేజూడవచ్చితి కాదు కాదు వేటకువచ్చినతూరులుకాదు నార
చీరెండ్లగుజిలే! బహు యోగ్యులనిదలచెన! తావనులవర్ణింపవచ్చి
రా! అమరులనితలంతువా? లేక గంధర్వులని
తలంతువా? కన్నులనియునాహింతువా? కాకతీ మూర్తులనితలంతువా?
యాపుడుపలివచు కన్నడికుఅడవికిరాలేదులేదు అహహా! ఏమి! వీరియె
క్కసాంధర్వము నున్మిథునిమించియున్నారు అహా! ఆయువతిసాంధర్వ
మనునర్హుండు బలే! యాకాంతదేవకాంతగావచ్చు లేక ముల్లోకము
లెల్ల నూహావశమునందింప భూమిపై దగ్గించిన మాయకాంతగావ
చ్చు కాదు కాదు నిక్కముగా యిది శ్రీకాంత!

చం! కల కల నవ్వుమోము సిరి • కాంతనుబోలిః ముఖవిలాసముగా

వలపుదనించుకూక్కులును * వారిదవర్త్యముతోలుకన్నలున
గల్గినకాలతయ్యెతియొ * గరుగొనకాతుకమయ్యెచోయినే
నిలు నిలు మంచవల్పయొ * నీరులమాయలముంది తెచ్చెదన్.

8 బెహగ్ - తిక్కదాసి

1. ఏమిదీనిసాగను యలరతి * నిమించెహమునెలాను । ౧ ।
నామదిసాల్పొనికుండె * దుమనుండెచుద్దకి
కోమలివావళముకేమకొందున * లేకున్నవారితిందున
రారవృత్తివన జాడగానె * భ్రమజెంచునేమాయాచిన్నది । ౨ ।
2. గల్పగుబ్బలకాగన * తల్పిబ్బులయ్యె నామనమ
డబ్బుననేబోయిదాని * గొబ్బునకరములబ్బి
నిబ్బరిముగనాకాకివీధికినేజనియెద * దాడబ్బనల్పిననువిడువను
దర్పలునబరిమార్చెద । ౩ ।
3. టక్కుటిక్కుగలదిన్నది * టక్కులోబడకుంటే
వక్రిక్కునున్నయిద్దరిని * బరిమార్చినన్నగూడు । ౪ ।
4. హంపవడకదిన్నది * యకపంచయమేమున్నది
హింపించెడకామకపురి * వేల్పుతెవ్వరిద్దయైన
నక్కంకతొవీరౌడ్డిదామ * నేలినదేవుండొద్దిన
కాలకన్నిచోయెదనుగగనం * బుగనిల్చెదన్ । ౫ ।

అలోచమలకప్రసక్తివైది ఆకాంతమనాభవములనిడుగొని అంబరపీఠ
కెగనది వాడునన్నెచేయగలకు లిప్తమూర్తినులో అనరాధములవ
ధించి కాంతమదంతిజేర్చుకొందు అదిగో! దురుకుకవడచురున్నరు
యాకుంకలపథి ది నడతినిగొనిదేనా! వేయేలదానిని భవములనిడుగొ
ని ఆకాశమార్గమునబోగునుగా?

(దగ్గరకు నమిపించి వప్రసక్తి)

కం॥ శోభాశ్రు భక్తధారుల

శక్తివలనా నహచరులఁ నత్యవ్వనుమితుకా

సేవనూలించెద కండాన గోసేవకే

సనమానపుకృపరుడవిరాధఁ నక్తంచరుడనె

9 కల్యాణి — తిక్కబాలి

1. ఓగ్రీ నరలాక యానారీమణిచలఁ విడవిపానిసొందుకాశ్యకొంకిల్కి

2. భానునామ్మ ఎరుగరఁ విరాధుడనెచుబానభండ

లిగావమిమ్ము నాఁ భరాసికాశేసెదవిల్వడింకఁ ఓ॥

3. శుంకబారబగుళేశఁ జంటగూడికాగతితోడ

బంతులదలెకొనిదిరుగఁ భయములేదమ్మారలాకఁ ఓ॥

4. కృష్ణాంబాలామీఁ వీచనుడదికాంతనాక

అరిమడగొడికమిమ్ములఁ అవళించిమ్మొనవాను ఓ॥

5. పుడమిలో శ్రీకాతకపురిఁ పరిభ్రమవీర్యేక్షిని

స్థితియగజ్రాదినైవముఁ మదుగుణాన్వితమనితునను

నామహిమబాచుకొండి దేఁ గరుడరీతిగొనిపోయెద

కాచుకొనుమకిల్వడిని ఓ॥

అనిగో! పచ్చితిమాడుచు నారితమా మా యీతివహితుడక్కడికి మా
కుఁ జనముదై నాశిలేదు.

(అనికేయివై చుచు నుంకరించి నీతిను భుజములవిడువొని
నోచుచున్నాడు)

(రామ లక్ష్మణులు నిశ్చేష్టులై చూచుచున్నారు)

రామ- అయ్యో! యిదివనివివేరీతిము ఇంతిండ్ల చుంకిరచ్చెరు! ఆశ్చ
ర్యముగానున్నదే! ఓగ్రీనాపుడ ఇదివీరీవని నన్నెవ్వనివలించిరి
అనురాంతకుడగురామునితిరుగొని ఎరుగవా! తుచ్చపనులకేయి

బాగు నీమచ్చనూపెదరు అరుగో! నానాధుకుజాదితివా!
 విరా- నీనాధుడేమిజేయునేచెల్! నేవిరాధుకనురాక్షసుడ నిరాటంక
 ముగానిన్ను ఇప్పుడు విడువను నీరాముడుగీముడు ఏమిచేయుచునో
 జూచెదగాక! కారులాడకు.

నీర- నాదా! ఏమిఅట్లుజూచెదవు అయ్యో! యారక్కనుకుజేయువ
 నికండ్లారజూచి పూరికొనిదరేల! పొమిత్తి! నీవైవను నన్ను
 విడిపింపలేవా! యాకూర్తుడువన్న కాశీవిధినిగొనిపోవుచున్నాడు.

నీ! కరుణించిబోవరే మునులార • కనులార
 గాంచుచుంటిర నాదు • కష్టదశలు
 కూర్మరాత్ముడైన యీ • విరాధుపాల్పడితి
 అక్కటాననుబోవ • ఓక్కులేమ
 సింధులార మీరు • యిద్ధరీతిమిత
 రక్షించలేరయో • యిత్తులార
 మాయలోముంచె • నామరదినిపాడెశు
 దయలేకననుదచ్చె • దానవుండు.

తే. గీ. అంబరంబువ కేన నా • కష్టబడరె
 కుంభిమితపై నమికింత • కోవమేల
 ఏమిసేతును యింక నా • కెవరుదిక్కు
 గానరాచైరి నాపూర్వ • భర్మఫలము!

తల్లి! ఎందుకుగంటివమ్మా భూదేవత నీకన్నకడుపుగాలిపోవుచుండకతి
 నసాపాణంబై పొయెనా నీమనసు ఓయికిరీరి నీవైనగాపాడవా!

విరా- (నవ్వుచు) ఓసివెరిదానా? ఏలయాలిలజేలవై నాపోయెదవు.
 ఏరందరువద్దినన్ను రక్షించుననియానీయావ! యనియన్నియువిడచిపె
 ట్టుము. నన్నెవ్వనిగా తలంచితది! నాప్రభావంబునీనేరుగవు యిటు
 వినుకాంతా!

జే. గీ. కనుదలోనన్నగల్వ • నవానితరము
నిమువమాణములో • నేపరునైన
నీలజేతునుపర్చులో • కాటజేతు
బక్కనరులెంతనామురదు • పద్మనేతి!

నీర- పాణిణి! అయ్యో! పూకుంటివేయి! మరదీ! ననువిడిపిం
కశక్తిలేదు యీయధమని యనువురికిబంప నమర్థులుకారా!
అయ్యో! ఇదివనివంత! మీశౌర్యములు ఈయవనిగలసెనా!
నిమయంబునకు ఉపయోగించలేని మీపాపానములే! మీచే
తవిల్లములే! ఈపాతకునునిర్భీతుడై మీసీతనెత్తుకుపోవుచుం
డ భూతలమెల్లప్రభాతీవహించిన మీరుచేతగానిధంగి యూ
రకొనుట నాలలాటమందులిఖించిన విభాతవాతీయం! లేక మీ
నిజాది మీగుభీతియా! ముల్లోకప్రతాపులగు మీవిల్లముల
చేతంబట్టుకొనియుండుటమోతచేటుయా! కాకనాపూర్వభర్తచే
త ఈకూర్చునికప్పగించి మీరూకుంటిరా! హా! పాణిణిరా!
మీకాంతారత్నమున కిట్టిగతిసంపాద్యమయ్యె! హా! అపాధనా
ధ నాపై నీకింతవాద!

10 జంగ్మూటియూపకం

1. పలుకలేలపాణిభీతి • పలుకలేదమీమనమున || ప ||
ఖలుడుజేయుచేష్టలన్ని • కనులముందుజూచుచుండి
నిలువుననిర్జీవులై • తలచెరెనన్నొక్కరైన || ప ||
2. ముద్దుపతినియద్దురాత్ము • మ్రుచ్చులించయూరకొనుట
యిద్దరిలోనొకరికైన • విడిపింపగశక్తిలేదు || ప ||
3. లక్కటకురక్కనుండు • చిక్కులుబెట్టగనన్న
మక్కువలేదామీకు • మానధనా! దీనావనా! || ప ||

4 బాలిశేదనీలకంఠ బాసనీవైసబోవు • హాలా హల
భవనీమిత్ర • నాలినిగానాడరావ! వ!

5. కాతుకపురివాసాశ్రీ • తేతలవంశాద్విరూప
అనతారపురుషవీరు • అనరాధనిమిషింపవ! వ!

నీర- ప్రియేశ్వరా! వాపైబాకుకోపమా! లేక నేమందుకేయసా
పమా! వాపైనీకుకోపమా? యిట్లనాధనైయిడలుచుండ
దనుర్భావలై విని యిట్లూహింతుట భావ్యమా? హా!

రాము- (విచారముతో) లక్ష్మణా! అయ్యో! చూచితివా! దశది
శిలకీర్తినింపిన దశదిధునికోడలు అనురాంతకుడనిపేరుగన్న
రామునిసతికెట్టియిక్కట్లు సంభవించెనో! అయ్యో! ప్రియ
నాయీ! ఏమిసేతును అక్కూరును అకాశమార్గమున చను
చున్నాడు.

తే. గీ. వద్దువద్దవిసేనెతో • ముద్దుగాను
చెప్పిపెల్లలునీవు పెద • చెనివిబెట్టి
వచ్చితివికానవంటుకు • నిశ్చయముగ
వినకహతిని నామాట • వనబరేతి!

లక్ష్మణా! మీవదినికెట్టిఅపదసంభవించెను అహా! పరంతరము భవన
ములనుభాంతుకొంతకు నావలన అరణ్యవాసములభించె.

లక్ష్మణ- అన్నా! ఒకతడుచూపకై నీవిట్లువనటణంజెవవేల! నిమిషమా
శ్రమతో వానియనుదులదీసెద (విరాధునిజాచి) ఓరీకలుమార్చి!

తే. గీ. దొంగచాటున వచ్చిరా • భంగపుచ్చి
పోవుచుంటివనిదే • పొగరడ తు
మంటిగల్పదతుంటి • బంటురెండు
ఎరుగడేలక్ష్మణుండు యో • నీ!వంద!

తుచ్చా! మూర్త్యునో నిన్ను జయింపుకొనెక.

రామ - శామశ్రీ! మనవ్రతావయులెల్లవానిమూల పరికివత్తునా? వ
సున్నెమనముండ ఆకాశమునవాకుప్రభుండ కర్మకండళికిం
ద్రుచ్చా! చాచుభంగి మనముచురుపుచివలకులెల్లవానిముం
దు వెలికేకలవలెనుండును.

11 ఫీల్వో - చావుతాళము.

1. చూచితివసోదరా యాగా * త్రించరుసాహసము | చూ |
నీచుడుమననిద్దాని * త్రోవెరుతమా బులలో
నాకాశనీధివానికిమెటా * లక్షలుచుండె య్యయ్యో | చూ |
2. మనసెగనుగు బాహుబలము * కార్ముకములులిగియుండి
యినశకులనబోలిన * మనమిద్దరమునుగూడియుండి
యిలనుతగక్షించకుంటె * ఏమందుచలోకులులెల్ల
ఖలుబరినూర్చగబోమెద * కాంతనునేగొనితెచ్చెద | చూ |
3. విల్లంబులనిటుదెమ్ము * దేశ్యనేతువానిశిరము
అల్లదేశోవుచునుండె * లద్ద బుగదనిపోరెక
(వరుగెప్పుడు) టక్కరీడపాపొకు * ద్రోక్కడసాకాశమునకు
నిక్కంబుగవీరెడ్డిని * చక్కగబోచెడిదైవము
మక్కువటాలినిగొనగ * మహిమగలదెసెయ్యో
బక్కదైత్యనిల్వమింక * పారిపోకునే ఫీల్వో | చూ |

తే. గీ. అనుదగంటివేసివు యా * దనుబూవు
మంటికెగసెను వానినా * కంఠమందు
ప్రాణముండగనిడతునా * యోగినుతను
అరిగి తేకున్న నీకునే * అన్నగాను!

ఓరి! తుచ్చుడా! నా బాణవరంపరల నీమేనుకోడిత ప్రివాహంబుగజేసెద.

(విరాధునిపై ఆశ్రయములు విడచుచు యద్దడిచరియొకవ్రక్క
వడుగతుడుడు)

అక్క- ఓరీ! కలహారా! యాదెబ్బతో నీశిరంబు మేలి! దూరమగు
మః నిన్నుబోలుఅధములు మున్నుకొంధరు పృష్టికిబ్రలిపృష్టివో
వరించిన గాధిపుత్రునియొజ్ఞంబు శిష్టంబుజేయి మజ్జనకునా భక్త
ద్వైతాత్ముల మర్తిరాసికిబలియొవగిరిమి. ఇదిగో నాకృత్రురా
లల నీశిరంబుమిఁటి కెగరవేసెద (దనుకనిపై బాణములు వేయించు)

విరా- ఓరీ! శుంకలార! ఏనుగుముందు వెలగవండ్లవలె మానవులేదీ!
కానవులేదీ! కానెదుపోడవుగలమీరు యిక్కాననమువ మాని
నితోవచ్చి అవమానము బొందకుండ పోయెదరా? నేమిమ్మువృ
జేమరాశానంబువ నఁజెది! యికపారిపొందు జీవముపై నాకలే
కున్న రెండు శూలాయుధుండవిరుగరా? మిమ్ముయివృజే హరి
యనిపించు మరగంధర్వులకజేయుండ.

రాము- (ఆశ్చర్యముతో) లక్ష్మణా! ఎన్నిసార్లుచునకలవంపలయూ
తనిపైనై చినను తెక్కజేయకుండెనైహాహా! యిదివిశోకము
వర్ణనాతిలము.

గీ రక్కసులమేటియారదు + నిక్కముగను
శౌర్యమునయిరినితోబోరి + కాలవారు
గలరెధువియందు ముగ్ధముయి + కారణముగ
ఘంగవడితిమి యికమున + బ్రతుకుమన్న!

అక్క రామా! జగదాధిరామా! యినకులబోమా! నీనేయిట్లుదించి
పునుండ నేనేమిచేయగలవాడను (కోపముతో) అగ్రీకా! యి
కనీదింతదిక్కుమురక్కనునీకలముచేముక్కలుగాజేసెద అన్నా!
యికవాగుచేయగూడదు ఇదిగో యానాయువ్యాశ్రయముతోబా

జననిదరి (విరాధునిజాది) ఓరీ! నాచాటకాంతలనుగొనిపోవుటయూ! నీమగంటిమి? ఇకజూచుకొమ్ము (నివరణ విరాధుని తప్పించుకొని)

విరాధుని (తనలో) ఒకటిగా? యికలపించరాదు యింబిదివరకు
అవరాధముల నీధ్వర నాభజములనిదుకొనిపోయెక! నీరేమిచేయుదురోజూచెదగాక (అలోచనలో) కాంతనువిజనవా! తే
కనినిజంపి యావరించెవట్టనా! కాదు కాదు. అలవ్యముజేసితి
నేని యాదెబ్బతోనానినిరి. కావునదీనినివిడచెద (పోకాక
ముగా) ఓరీ! మీరా! నన్నుగెలచుట చాలు చాలు మిమ్ములి
చ్చెడమిజేయుదురో జూచుకొండు అబ్బా! దెబ్బలోర్వెతిన్నాను

తే. గీ. ఖరానికొప్పుడు మీళిరము + తరమజేతు

అడమలనువత్తుడు మింగెడ + నావరించి

కాంతకొరకేల వచ్చెదరు + చెంతకిపుడు

హర హరా! యన్నవిడువను + ధములారా!

వీరనువిడచి రానులక్ష్మణులచేయొకభజములనిదుకొనిపోవుచున్నాడు)

వీర- (దుఃఖముతో) అయ్యో! అయ్యో! నాథా! నాథా! మరదీ!
పోయితి? ఇన్నితోచదనికెదర్చి నీవునుకష్టములబడుచుంటివా!
అయ్యోయ్యో! రివునబోవుచున్నాడే కూర్చుడు కాంతనునేని
జేయగలను నన్నువిడచిమిమ్ములట్టెనా! ఈహారాకారుడు కా
లడవుల మనలెట్లుహింసింపుచున్నాడు నాథా! నాథా! యి
కెక్కడినాదుడు కనపించడములేదే అయ్యో! నాకన్నులబడకుం
డబోవుచున్నారా! అహ! అదిగో! దుర్మార్గుడు అకాశమార్గం
మనబోవుచున్నాడు (పైకిజూచి) లోకరక్షణ! ఓరవర్షాం
భూకాపాదన! హీ! లక్ష్మణా! హీ! ప్రాణేశ్వరా! హీ! హీ!

12 జంక్షన్-చాపుతాళం

1. పోవుచున్నాడే నా + జీవితేనుమరదినిగొని పో !
 పావనులగుహానులారా + కావరెమీరై నవద్ది
 దానవుబరిమార్చివేగ + దైత్యాదులబ్రతికింపరే పో !
  2. కాలపకముచేమేమీ + కాగడవులదిరిగి దైత్యు
 పాలబడగవ్రాసెబ్రహ్మ + ఏలరారెనురలారా పో !
  3. దుష్టకై కవిమ్ముట్టుల + కన్యంబులపాల జేసె
 యిష్టముల్లెనుదీరెను + యివ్వధిమేయంతె మొంద పో !
  4. రక్కసుకుమభ్యుచుగా + దుఃఖమునమకూర్చెమాకు
 కక్కగమునమీరియమ + మృక్కరైనబ్రాహ్మణేర పో !
  5. గుండెబెడరిపోవుచుండె ఈ + మెంపివానిబాడకాన
 దండిగవీర్రొడ్డిదాన దై + వంబులుగావరారే పో !
- మోక్షా! నాథా! నీలొయ్యలికింకేదిగతి (దుఃఖించుచుమూర్చిట్లుచు)
 రాము- సావిత్రి! యికవీనివధించుటెట్లు ఆలస్యముజేయక ఈదురా
 త్ముని వధింపవలయును.
- విరా- ఓరీ! చెనటులార యికేమిజేయగలరు మీమెయిచీరికృమును
 హాయిగదావుదను.
- మోక్ష- అన్నా! ఆలస్యముమృతవిషంబను నార్యోక్తిని ఎరిగియుండిట
 శ్రావణ నడవేలి జాలముజేసితిమేని ఈఖలునినమయింపలేదు.
 అన్నా! చూచెదవేమి.
- తే. గీ. అన్నచూచెదవేమి నీ + చిన్నకత్తిదీసి
 నరకుమివృడనీదరినున్న + కంకభుజము
 నాటముగభూమిబడవైతు + వేటనుకును
 పందితినిచెరియొభుజము + పరమపురుష!

రామ- సోదరా! బహు శక్తిగా ఆలోచించితివి. నీ-మాయావిధము
న మనకువశముకాదు అట్లుచేయుదము (చేయొక భజము
నొకచున్నాడు)

(విరాధుడు భూమిపై నాలుచున్నాడు)

లక్ష్మ- అన్నా! అయినదితనవని యికమనకష్టములు గల్గెక్కను.

రామ- లక్ష్మణా! వీరివిష్ణుభవనిడువనలదు మాయలకువుట్టిల్లులై
త్యులనమ్మరాదు అవయవములు బాగుగాఖండిందము (అట్లు
చేయుదురు)

(నవనానదశోయింద విరాధుడు మెల్లగా మొగమెత్తి)

విరా- వీ-పురుషులారా! మీరెవ్వరు!

లక్ష్మ- మేమునా కేతపురరాజగు దశరథునిపుత్రులము? దానవహరు
లగు రానులక్కణులము.

విరా- ఒహహా! శ్రీరామ! మహానుభావా! నావంటిదుష్టులను సంహ
రింపజనించిన అవతారపురుష! రక్షింపుము రక్షింపుము (చేతు
లుజోడించును) దేవాదిదేవా తెలియఁబడిమ్ము నేననేకవిధముల
బాధించితి తప్పిస్తెరింపు!

శ్రీరా- అయ్యా! నీవెవ్వడవు నీచరిత్ర! ఎద్భుతముగాదోదరాకు నీవి
ట్లుడ కాగణంబేమి?

విరా- శ్రీరామచంద్రా! నేనును-బురడను గంధర్వక కొంపొకకా
రిణంబున యిట్లుండి విరాధుడనునామంబుచే మరొక్కరాక్షసుం
డనైయుంటివి.

శ్రీరా- కొంపొకకా రిణంబేము తెల్పరాదా?

విరా- పరముపురుష ఇటునినుము.

18 పాఠం—చతురశ్రం.

1. అయ్యలకడెక్కనను + నెయ్యంబుగనాచరిత్ర | అ |
కయ్యంబునుకేసిమీలో + కలువంబులకాసినాడ | అ |
2. తుంబురుడనుగంధరుడ + రంధనాకుడి యురాలు
శంభుక నవదురించగ + జాలునట్టికత్తివరుడ
(మిత్ర) నెయ్యంబులదేలుచు న + రవంబునుమరచినను
శంభుచెలికానియాన + నవదాటించేటవచ్చె | అ |
3. నాకువోభివృద్ధనధుడు + ననుదలలోమేటిజలడు
అక్కమునకెడవాడు + అగ్గిగణ్యుడయదలకు
(మిత్ర) ఉత్తరదిక్కుధివతిబల్ + తత్తరమున సేవజేయు
నిదుత్తమువిల్చివయ్యాజ్ఞ + మూలినాథాత్రవాత | అ |
4. నేవకరమ్మనిలిల్చిన + బోంకున్న ననుజూచి
సేవనురుడగమ్మని + నిన్నువోక్తి శిషియించెను
(మిత్ర) చావనుటారనేనిని + బ్రగిగుల్లియు
భవవిముక్తితోవజూపుమనివేదగ + భ్రాతగయిట్లాడతిచ్చె | అ |
5. కైకనవముచేరాముడు + కానదిరుగుచుండ నన్ను
గొలిపిచావలగుల్చిన + గంధర్వుడవాపుడుననియె
(మిత్ర) నాటియొనునమున + వాటముగ శత్రుబడిని
నేటితోమీదర్చనమున + నిజనూనముదాల్చినాడ | అ |
6. అవసరముదీర్చగ + అవతరించినట్టిదేవ
భవమెల్లకాపిశత్రు + కరమాగ్నాడనుమిసిత్ర
(మిత్ర) రవివంశజ కాకుపురి + రామభక్తనంధుముతో
కది తేతల పీఠ ద్వి భవనాని + కరుణానముడ | అ |

దేవాదివాహా! మీరాకచేనాకావనిముక్తి అయ్యెను. యికమీరిందుం
డ! యిచ్చటికెనతిహారంబుగనున్న శింఖంగుగయోశ్రయముగ కేగుడు

అనునీందుకు మిమ్ముదిరిగిరిగారించును. నాకేమియుని
ట్లువిడదిపెట్టక యిందుబాధిపెట్టును. రామా! జగదాధిరామా!
లక్ష్మణా! హా! నీరా! లోకమాతా! హా)...ఇములు...
హా...ప్ర...చున్నవి. హా.....హా.....(హా)ఇములువి
వరును:

రాము- లక్ష్మణా! వింటివా! యిరనిచరిత్రమెంతవంతగానున్నదో!

లక్ష్మ- అన్న! ఎంతబాధించెనునల నీకూర్తుడు అయ్యయ్యా! లో
కమాతా! నీకెట్టిబాధ నంపాప్తమయ్యెనమ్మ (రామునిజూచి)
అగ్నిజా! మూవదిసమూర్చిల్లినది. మూర్చితేవదీసిపోవుదము
రమ్ము (మూర్చితేవదీసెదరు నీరలేది).

నీర- నాచా! నురదీ! మారెట్లువచ్చి ఏదాక్రూరుడు మిరెట్లుకలు
పాత్మునిబారినండి తప్పించుకొంటిరా! హా! హా! శక్తికృత! అ
య్యయ్యా! మరలనెంతబాధించెను కనుపించడేమి బానినివధిం
చితిరా! లేక మిమ్ముమోసఘచ్చిచారిపాయెనా!

రాము- కాంతా! దింతదక్కుము.

— : పంచపాదీ : —

తే. గీ. యిరనిచరితంబు చెల్వద * యింతివినుచు
తుంబురుండనుగంధర్వుడు * తోయిబాక్షి
రంధప్రియారాలు ఇతినికి * రంగుగాను
ముద్దుప్రియారాలు వలబడివధు * వద్దుమీరె
శ్మణుచెలికాదుచలమునే * జావమిచ్చె!

తడువరియారము అకభేదని అనేకవిధములప్రార్థింప వయ్యారుడై రాము
లక్ష్మణులునీధుజములు ఖండించునాడు నీకాపవముక్తి అగుననిపల్కెక
అ యిదియేమితిచరిత్రము అతివికేళరము అచటనున్నది జాతెకత

గాక రమ్మ లక్ష్మణా! రమ్మపోవుదము (: దచెదరు)

లక్ష్మ- అన్నా! యితనిదేహమందు పాతిపెట్టి తరువాయిశరభఁగునా
దర్శింపబోవుదము.

సీత- లక్ష్మణా! యిదివిదు యిదివరకుఘోరాకారమున కాన్పించుదా
నవును యిట్లుమూఁయుండనేమిఁ లెంతగానున్నదే!

రామ- ప్రాణశ్రవ్యరీ! యిదివరకుజెప్పితినిగాదా! యిదిడుగంధర్వము
యిక జాగుచేయక యిక యితనిశరీరము నిందుబాతిపెట్టెదము
లక్ష్మణా! చూడెదవేంలేమ్మ కాలయాపనమేల (పరాధుని
శరీరముబాతి శరభఁగునిదర్శి పబయలుదేరును)

అ దు గు క్తి ర్త న.

14 బారున — ఆదితాళం.

1. నిందుప్రేమచేసడచుచుండె తన * యండజాక్షిణి. నిం.
కొండలనక మరయొండలక చార * ముండవకనుయాముగ్గురుగూడి. నిం.

2. రఁగామందురాఘవును * వెరుకలక్ష్మణును
మందరిసీత * పొందుగమధ్యను. నిం.

3. నిరంతరముమానుల దర్శించుచు * దురాత్మరాక్షస
కూరులదర్శించుచు. నిం.

4. శరభఁగునియాగ్ర మంటకేరగ * శరాసంబుల కేలనుదాల్చుక
నిరంతరమువీరైడ్డినిబోదడి * వరాత్మరుడుత్రామచంద్రుడు. నిం
రామ- తమ్ముడా! అగస్త్యుని, శరభఁగుని, శుశీతలాది మహాధతుల
నందరిని దర్శింపగలగితిమి యికవంచనటితీరమునకు బోవలయును.

లక్ష్మ- అగజా! దర్శింపవలసివచ్చుచున్నదని మనముతోదర్శించితి
మి యికజూడవలసివచ్చుచున్నది మున్నాశ్రమములన్నియు గాంచితిమి

యికవంచవటకీబోయి అచ్చట తనమలదగ్గిది కొంతకాలము
చచ్చట నివసించెదమని నాకునుకోరుచున్నది.

నీతి- నాథా! వంచవటకీబోయి అచ్చట తనమలదగ్గిది కొంతకాలము
చచ్చట నివసించెదమని నాకునుకోరుచున్నది. వినియుంటివి
తప్పక అచ్చటకేగవలయును.

(నడచెదరు కొంతదూరము నడచి)

నీతి- (ఆయానముతో) నాథా! నాథా! మరదీ! నామరదీ! అయ్యో.
య్యో! బాధనగించుచున్నాను బాధనగించుచున్నాను ఎంతదూరము
నివడువగలను జీవితేళా యికనేనొక అడుగున నిడువజాల మరదీ
యిచ్చటకొంతసేపువిశ్రమించిము పోదోస్తరా! ఎంతలనైతు

15 మూలం—చతురశ్ర

1. అయ్యోయ్యో పోదనాథ + అడుగైననునడువజాల |న|
ఇయ్యడవిమార్గమింక + ఎంతదూరమునడచో |అ|
2. ముండిదై వయ్యమనకు + ముండ్లదరుగ పోసెనా
ఎండవేడిమిచేసినాకు + అతులేనిబాధగలిగె |న|
3. వాహమధికమయ్యె + దేహమలనటనొండె
అహహ! అడవియందు + మలనటచేసినాకు |అ|
4. కుతుక ఎండినోయ + తల్లిరమాయెమనను
యిల్లెమిండినీర + మెందునగానరాదు |అ|
5. పుట్టినప్పటినుండి + యిట్టికష్టములెరుగనేను
కట్టకైతెమనల + కాడిపులదోసెనయ్యో |అ|
6. గాతుకపురివానా + గానగనీదయరాద
తెలలనీరేడ్చినానుని + బోచెడియోవరిమే |అ|

శక్తి హరించెవేడిమికి • చెవ్తటగ్గిమ్మనునాదుమేను ఏ
యుక్తి నిబోదుపంచవటి • యుర్వినిపాదముమోవజాల వి
రక్తజనించె హోరవని • రాళ్లునుకంటకతూట్లుచేరిమేళ
రక్తముగారుచుండెనిక • రావగనీశ్రిమన్లునోర్చెదన్.

ఓనిధాతా ఏలస్వజించితివినన్ను నీవ్రాతకాలిపోసు నాథ! ఆకులెవ్వభా
వికైకవలన మనకిట్టిబాములునచుకూరుచుండె హా! ప్రాణేశ్వరా! యి
కనేనడువజాలను అయ్యయ్యా! ఘోరారణ్యమందు ఎంట్లునంచరింపగ
లను నాథా! ప్రాణనాథా! యిక నేనడువజాలను (చతికిలబడును)

రాము- లక్ష్మణా! మీవదినెకెంతకష్టము నమకూర్చితిన్ చూచితివా
నిరంతరముభాగ్యభోగ్యముల పొందిన కాంతకు నాకతంబున
యాయురణ్యపానము లభించె అయ్యో యాయుంతికెంతగతిగల్గెను:

సీ. యిచ్చవద్దినభోజ్యమింపార • భుజియించు
కాంతడుంవలుదిని • గడువవలసె
హేమసాధంబులనెక్కజాలని కాంత
ఎత్తెవకొండల • నెక్కవలసె
పుద్యానవనముల నుండెను • పూబోకి
కూరంఘబొడలందు • దూరవలసె
వినియ్యపై నిద్రగొవించు • యీకాంత
వాసాణములనె • బండవలసె!

తే. ౧. కటకటానన్ను దెబ్బాడ • నకారణముగ
కష్టములగుడిచివారిసేవా • న్నిష్క్రుశ్ర
ఏమిసేతునుభావకే • న్నిష్టుజాతం
ధాన్యప్రాతినుదప్పింప • తిరిమెదగతి!

జనకునింటపెక్కు భోగములునొందిన కాంత! నాకతంబున ఆడవల

దిరుగవలసె లక్ష్మణా! నివునోయియినమీసమున ఎచ్చటైననీ
రములున్న వేమో తెచ్చివీరివదికొనంగుము.

లక్ష్మ. రామా! మావది నెబ్బొత్తి గానమవజాలకున్నది. మనమువంచన
టిజేరుటెట్లు (క్షేర్యముగా) అగ్నిజా! చింతింపకు మావదనె
గారిదాహముదీర్చెద

జే. గీ. అన్నభూవుతిదాహమిం ♦ సారదీర్చు
నీరమురుదెన్నుకొణములో ♦ నిశ్చయముగ
బడలికెల్లనుదీర్చియూ ♦ పంచవటికి
జేర్చవచ్చునుమెల్లగా ♦ శాంతిజేసి

(కమండలముతో నివ్రుమించును)

రాము- కాంతా! లెమ్ము ఏలదుఃఖించెదవు భగవంతుడుమనకు వగను
దాయెను.

సీత- (మెల్లగాలేది) నాథా! యికఏలదూకయన్నది ఏలని
నడువగజాలకు నాథా! పందివటినమీసమునకువచ్చితిమా! లే
దా! దేవా! మిక్కిలిదాహముగురుండెనిక మాట్లాడవాల (నా
మ్మసిల్లును)

రాము- శాశ్వతీ! అయ్యో! అనుగో లక్ష్మణుడువచ్చుచున్నాడు
నీరముదెచ్చుచున్నాడు నన్నుమృతదుఃఖవార్తిలోముంచు.

(శ్లో)వేశము లక్ష్మణుండు)

లక్ష్మ- (తనలో) అహా! మాయన్నగాగు సీతాంబుపడుకప్పములజూ
ది చింతాకాంతుడైయున్నాడు. నేనుతక్షణమేసోయి లోకమా
తగాహముదీర్చి మాయన్నగారిసంతాపముదీర్చెదగాక (రా
మునిగాంచి) అగ్నిజా! నీరముదెచ్చితి

రాము- కాంతా! లక్ష్మణుండు వచ్చెను లెమ్ము.

(నీతలేది చాళాముచా)వ్రతు)

నీత. నాథా! యీ ఆలయము చేయక మెట్టిగానడపుడు. వంచవటికేరుడము:

(నీత, రామ లక్ష్మణులు నడచినదర్శి వంచవటికేరుడు)

రాము— నోదరా! యీ వన వానము మందిదనితిల చెడను టెండ
కన రాజై పుట్టిరాజ్యము చేయునపుడు సుఖముకన్న ఈ
వనమున ఏచేయింబునులేక సుఖముగాదగుగురు యీ
కాంతారమున పంచరించుటయే సుఖమనితొ చెడిని అహా!
యీ కాంతారము సాగమ బల్లే హాయి! హాయి!

తే. ౧. కుంభికాళాకంబులు * మందరముగ

వక్కుచుండెను జాడుమీ * వంచవటిని

కల్లములకెంతోయింపగు * గానమువలె

హాయిగూర్చెనుమనన * ఆనందమయ్యె!

తమ్ముడా! సాగమగానున్నది! యచ్చటనుండుటకేమనమదినించుచున్నది

లక్ష్మ— అగ్గిదా నిజము.

తే. ౧. వర్షకాలమనిర్మితం * నిర్మలముగ

సౌఖ్యవాయుకమైన ఈ * స్థలమునందు

కొంతికాలమువలెయింది * కొంతినొంది

గడువనిచ్చునువనవాన * కాలమిచట!

నీత— నాథా! లక్ష్మణుని వాక్యముబహు లెస్సగానున్నది
ఏలయనిన

తే. ౧. దినదిన ముయాశ్రమంబుల * దిరుగగలమె

ఎంతకాలముదిరుగము * యిల్లు లేక

తన్మగాజెచ్చెనామితి * నిశ్చయముగ

యింపింపెనామితి నా * యాహిలోచన

రాము- తమ్ముడా! జాగుగానున్నది పర్నశాలకుతగినసామానాలు
సిద్ధపర్చుము.

లక్ష్మ- చిత్తము.

(పర్నశాలనిస్కించుకొని అందుండిరి)

(యిట్లు ద్వాదశేండ్లునుఖదాయకముగనుండిరిపదిమూడవవత్సరములో
ఒకడనము)

రాము- లక్ష్మణా! నేను

తే. గీ దానపునిజంపి శరభంగు ♦ దర్శనంబు
జేసితిమిమున్ను యాముని ♦ చేరవచ్చు
చుండె లక్ష్మణా! నీవేగి ♦ పండ్లుదెమ్మా
విందుజేసెద మతనికి ♦ యాదినంబు!

లక్ష్మ- చిత్తము. అగ్రజా! పోయివచ్చెద.

రాము-త్వరితముగా రావలయునునుమీ! రుచ్యము లగు ఫలముల
దెమ్మ.

(లక్ష్మణుడు నిష్క్రమించును)

నీత- నాథా!

తే. గీ. గడపితిమి ద్వాదశేండ్లు యీ ♦ కాననమున
అదియుగాకను పదమూడువ ♦ త్వరములొ
అప్సవహాసములుకూడ ♦ నరుగుచుండె
పంచవటి సౌఖ్యమేమని ♦ పంచవచ్చు!

నాథా! నితంతరము వనవానమే మేలని తోచుచున్నది.

లక్ష్మ- నేను శరభంగమహానుభావుడు వచ్చునని అగ్రజాడు వచిం
చెను. కావున రుచ్యము లగు ఫలముల వెదుకవలెను. ఆ
పరమభక్తుడు వచ్చునో వలనే నిల్లు చేరవలయును. గాన

త్వరితమే పండ్లగోసెదను. సంపంగ, గులాబి సెంట్లు మొదలగు పుష్పములుకూడ తీసుకపోయెద.

(చురుకుగా నడచుచున్నాడు)

[పైనుండి ఖడ్గ మొకటి రివ్రస లక్ష్మణుని ముందరపడును]

ఆహా! యిదియేమి? పైనుండి వాడిగల ఖడ్గము నాముందు బడినది. విచిత్రముగానున్నదే! ఎవరు కాన్పించడములేదు. యిది ఆకాశము నుండి బడుటకు కారణమేమి? ఔరా! (ఖడ్గము చేతిలోనెత్తి) ఏమి దీనిసాగను! చాలబరువుగానున్నది. ఏమిదీనివాడి. ఆహాహా! ఇది ఎంతకరకుగానున్నదో చూచెదనుగాక (చెంతనున్న వెదురు జొంప మునుజూచి) ఇదుగో యీ వెదురుజొంపమును నరికి దీని కరికు జూచెద. (నరకును వెంటనే అందుజంబుకుమారునిశిరస్సు తెగివడును, ఆశ్చర్యముతో) ఔరా! ఏమిది? ఖడ్గముబడుటయే వింత యనుకున్న ఇది అంతకన్న వింతగానున్నదే! ఇందు వీడుఎట్లుండెనో నాకు తెలియదయ్యె. అయ్యో! ఇతను నిక్కముగా తపసి. శివశివా! ఇదియొక పాపము తటస్థించను. అయ్యయ్యో! ఈ ఖడ్గంబెల నాముందుబడినది. నాదారి నేరాక యీ వెదురుజొంపము నేలనరికితి. హరిహరీ! ఎంత ఘోరము. ఎంత ఘోరము. అంతు తెలియక ఎంత జేసితిని.

తే. గీ. ఏమిచేయుదు నయ్యయో * యింక నేను

కలుష మొడిగట్టుకొంటి నీ * స్కారణముగ

తపసి యిందుండెనని నే * తలచనైతి

కవటిఖడ్గముచేబట్టి * చపలునైతి!

ఇతడు వెదురుజొంపమునం దెటులప్రవేశించెనో తెలియకుండ. గతిం చినదానికి చింతించిన ప్రయోజనంబేమి? పోయి శీతా రాఘవులకీ పంగతి దెల్పెద. రాముడే దీని సందేహము తీర్చవలెను.

(నిష్క్రమించును)

[ప్రవేశము — శరభంగుడు]

సీతారామ లక్ష్మణుల గాంచి చాలదినములైనది. నేడు పోయి చూచి!
వచ్చెదగాక! వారు పంచవటిని సుఖముగా పంచరించుచున్నారో లేదో
ఉ. కానకు వచ్చెరాఘవుడు • కైకవరంబున కాంత తమ్ముతో
పూనికతోడ పంచవటి • భూస్థలినుండుమటంచు జెప్పితిన్
దావపురింక ఎన్నటికి • దగ్ధముజేసునో తెలియకుండెనే
మానక వానిజంపుటకు • మర్మములన్నియు జెప్పినచ్చెదగా!
పాపము! అతిసుకుమారి నీత ఎట్లు మనలుచున్నదోగదా! ఆతల్లి
కేరలము లోకమాత.

(నిష్క్రమించును)

రాము. కాంతా! ఆవచ్చుమాని శరభంగుడనియే తోచుచున్నది.
ఎగుగుబోయి తోడ్కొనివెత్తు నీవిచ్చటనుండుము.
సీత. నాథా! మన లక్ష్మణుడింకను రాడేమి? కారణ మేమియో
తెలియరాదాయె.

[ప్రవేశము — శరభంగుడు]

రాము. మనికులతిలకా! వందనములు.

సీత. తాపనేంద్రా! నమస్కారములు.

శర. సుఖభవ సుఖభవ. సీతారామలారా! మిమ్ముగాంచిచాల
దినములైనది. ఇచ్చట సౌఖ్యముగా నుండెనా? లక్ష్మణుడేడీ?
ఆతండెందుసోయెను. బహు జాగ్రత్తగా వర్తించుచున్నాడా
'మీయెడ?

[ప్రవేశము — లక్ష్మణుడు]

లక్ష్మ. మునిసరా! వందనములు.

శర. సుఖభవ. దీరాయుష్యనుస్తు.

రాము - మహాత్మా! శరభంగా? యిటుకూర్చుండుము.

(కూర్చొనుచున్నాడు)

రాము - తమ్ముడా! కేదేమి వదనము మారియున్నది. చింతాక్రాంతి
శుద్ధమైయుంటివేమి?

లక్ష్మ - (విచారముతో) అగ్రజా! ఏమనిదెల్పుదు. కటకటా! అకారణ
ముగ పాపమునకు బలైతిని. దేవా నేపాపాత్ముడరానా!
యీకలుషాత్ముని మోము మీరుచూడరాదు.

రాము - (ఆశ్చర్యముతో) అనుజా! ఏమట్లు పలుకుచుంటివి. నీకోటి
వెంట ఎప్పు డిటువంటి మాటలు వినలేదే. సోదా! ఏల
నీసంశయము? నీసంగతి విచారించక దెల్పుచు, ఎమి
ఖర్చుము. పాపమనియెదవేమి?

తే. గీ. విత్తమాశ్వులు యచిమమ్ము + బిరుతువీవు

జీవహింసన నొప్పవు + శత్రునైన

అర్హతకుదు లక్షణ + మూర్ఖులయంచు

చెప్పకొనుచుందు నీకేమి + చేతువచ్చె!

సంశయింపక మాదరినీసంగతి సంతయునదెల్పుము.

లక్ష్మ - రామా! సుగుణాభిరామా!

తే. గీ॥ యేమిదెల్పెదవినము + శ్రీరామచంద్ర

పండ్లుగోయగ గగనంబు + నుండియొక్క

అయుధముభూమిపైబడి + సంతనేను

పదునుజూడగ నరకితి వెదురు + పొదను॥

అందుయెవనిదో శిరముతెగి లక్ష్మప్రసాదములతో నాముందరపడెను

రాఘవాదియేనంగతి తప్పనైరింపుదు.

రాము - నీతా—హరిహరి! యెంతఘోరము.

శర— అయ్యా! విచారింపకుడు. యిదియొక నుభవార్త. దీనిసంగతి దెల్పెదవినును.

16 కీర్తన. యాపకం-వనంత

1. వగవనేల రామచంద్రా ♦ జగదుపకారము జేసెను॥ వగ॥

పగతుడతడు మానిగాడు ♦ భయమండగపనిలేదు

మి. రఘురామా యాతండొక ♦ రాక్షసపుత్రుండునుమ్మా
వగగొని యాముల్లోకము ♦ బరిసూర్చగ నూహించెను॥ వగ॥

2. రావణునకు మేనల్లుడు ♦ భావమునాతనిజంపగ
కావరమున భానుగూర్చి ♦ ఖడ్గముకై తపముజేయు॥

మి. ధీవిషణ్ణుడు సౌమిత్రా ♦ దిక్కునకేగవేళలో భూమింబడ
వేశెకత్తి పూజ్యుండగు సూర్యుండు॥ వగ॥

3. ఘోరతపముజేయ కత్తి ♦ దూరంబునబడియెనంచు
శూరుండగు రక్కసుండు ♦ సూర్యునిపై కోపించిన

మి. చేరువ మనసౌమిత్రి చేతబట్టి ♦ యాపాదను క్రూరతనరసిన
వానికోపమెల్ల దీరిపోయె॥ వగ॥

4. లక్ష్మణుండు నాసిజంపి ♦ రక్షించెను జగమెల్లను
రాక్షసిసూర్పణఖకొడుకు ♦ రామజంబుమాలి పుత్రు

మి. యాక్షణమున మిరిద్దరు ♦ విడిచిపెట్టు డిచింతలు
దీక్షమీకు అనురుజంప ♦ దివ్యజ్ఞానముజూడుజీ॥ వగ॥

పరుల కెగుచేయ దలంచినాడు గాన అతడేచెడిపోయెను. మీరు విచారింప నవసరంలేదు. రామా! యిసుకులసోమా! సౌమిత్రీ! దీని సంగతియిది. విచారింపకును యిక నేజోయెద జ్ఞానెనది.

సీత— రామ-లక్ష్మణ-చిత్తము.

(శరభంగుడు—నిష్క్రమించును)

[ప్రవేశము—శూర్పణఖ]

(పడియున్న కుమారుని శిరస్సుజూచి)

హా! కుమారా! యిదియేమిరా! నాయనా! నిన్నిట్లుచేసిన దురాత్ముడవడురా! పలుకవేమితండ్రీ?

తే. గీ. కటకటాముద్దు పుత్రున + కారణముగ
శిరముద్రుంచెను యెవనికి + చేటువచ్చె
యెంత ఘోరము జేసెడు + గాత్మకుండు
చేతులెట్లాడెనో నాడు + సుతునిజంప!

నీవీ వెదురుజొంప ముందుంటివని యెవనికివెలిసెరా! టక్కరిడు యెక్కడికి బోయెనో? అయ్యయ్యో? యేమినావెరి పుత్రుడు గతించె యిచ్చట నాకుసంగతి యెట్లుదెలుసును గావునయిప్పుడేపోయి డీని సంగతి మానులవడిగెద. చెప్పకుండిరేని వారినందర మింగెద? గతించిన పుత్రులొరకు చింతించినలాభమేమి? కావున యిప్పుడే పోయెద? (నిష్క్రమించును)

(శిరభంగుడు ఆవారిని పోవుమన్నాడు)

[ప్రవేశము—శూర్పణఖ]

(శిరభంగునిమోచి) అరే! తాపపాథమా? నిలునిలు

యెక్కడికిపోయెదవు! టక్కరిడ? యెంతవనిజేసితివిరా? నీచాతాల్స!

17 కథాని—తిశ్రజాతి

1. పారిపోకనిల్వరా + ఛీ కూరా? యెటుబోయెదవురా! పారి శూరుడని నాకొడుకును + కుంతభయములేకజంపి
చారినిబోవుటనీకిది తగునా + యిది మేలగునా! పాతి!
2. దిక్కులన్నిగెలచినట్టి + మిక్కుటబలశాలి రావ
ణక్కచెల్లెలని యెరుగక + నిక్కముగా సుతునిజంపి దుఃఖము
నొందగ జేసియెక్క డిక్కేగెదనిల్వ + ముక్కలుగాగోతునిన్న! పా!

3. శూర్పణఖయని మది నెరుగక • కార్పణ్యముబూనితౌరా
నేర్చుననే నేనిన్నబట్టి • యెరగామింగెదనేను! పారి!

4. దబ్బరగాడింకను నీయబ్బ • యెవ్వరడ్డమురా తబ్బిబ్బుల
నిన్నయొక్క దెబ్బతోడగూలనేతు! పారి!

5. శరభంగా? కాతుకపురిచెరియించెడి • వీర్రాడ్డినిరదుడు
నీకడ్డమయిన • ఒక్కముద్దగా మ్రింగెద! పారి!

(దగ్గరకుచేరి శరభంగునిపట్టుకొని)

పీరి? తుచ్చుడా? నాకొమారునిజంపి యెచ్చటికేగ గలవురా
శర— (తనలో ఆహ! మధ్యదారిలో దీనికివీడ్కితిని ఒక్కక్షణమున్న
ఆశ్రమముకు బోవుదునుగదా? యేమో నేనెరుగనన్న నన్ను
విడువదు. లేకమామానులు యెవరిపనిజేసితిరనిచెప్పిన వారి
నందరినిమ్రింగును కావున రామలక్ష్మణుల లేమోగాని మేమేమి
నడుగమనిదెల్పెద. వారుదీనిపొగరడంచెదరు. (ప్రకాశముగా)
తల్లీ! శూర్పణఖా! నేనుగాని మామానులుగాని నీకుమారుని
జంపలేదు.

తే. గీ. పంచవటినుండ నిద్దరు • భామతోడ
రామలక్ష్మణునాములు • కోమలాంగి
వారు జేయంగవచ్చు ని • క్కార్యమెల్ల
జనుమునంతియె కాని నే • జంపలేదు!

అన్నా? నన్ను విడువుము. మామానులు నిక్కార్యము
జేసెదని యెల్లు నమ్మితివమ్మా.

శూర్ప— శరభంగా? పొమ్మ

[శరభంగుడు—నిష్క్రమించును]

శూర్ప— (కోపముతో) బేరా! రామలక్ష్మణులారా! నాకుమారుని
జంపి మీరు బ్రతికెదరా! నాకుమారుడేమి పగజేసెను.

తుచ్చులారా! నన్నెవ్వరిగాతలంచితిరి? లోకవిద్రావణుని
చెల్లెలనియెరుంగరా! యిదిగో! వచ్చుచున్నాను మీయును
దులదీసి నాకుమాగునివధకు శాంతిజేసెద (కేకలునెచుచు
రామ లక్ష్మణుల దరికివచ్చును)

రాము— నీతా! యికవత్సరము గడచినవెంటకీ పురికిజేరవచ్చును.
సౌఖ్యము లనుభవింపవచ్చు!

నీత— నాథా మీవెంటనున్న నాకు యీవనవాసము వనవాస
ములాగునదోచుటలేదు భవనంబులనుండు సౌఖ్యముకన్న
యెక్కుడుగనున్నది.

రాము— ప్రాణేశ్వరి! లక్ష్మణుడే? యెచ్చటనున్నాడతడు జూడలేదే

నీత— మనోవల్లభా యిప్పుడేగదా ఫలములదెచ్చుటకరినాడు.
మరచితిరా వచ్చుచుండును.

[శూర్పణఖ—ప్రవేశము]

శూర్ప— (తనలో) ఆహా! నాకొమారుని జంపినవారు ఏరేలయి
పుండవచ్చు, ఔరా! నాకోపమెల్ల మరలినది ఆహా
యీపురుషుడెంత సౌందర్యముగానున్నాడు నాకుమారుని
జంపినవాడితడే వీనిని యిప్పుడు మ్రింగెననా లేకవీనితో
పొందెదనా అట్లయిన నాకోపముయెట్లుతీరును! తప్పక
వీనిని జంపెదను (ఆలోచించి) కోపమునకేమిగాని
యీతని ప్రక్కజేర్చవలయును. అదియేలెస్స

తే. గీ. యితనిసౌందర్యమెన్ననే * నెంతదాన
మరునిమించెను యందమే * మనగవచ్చు
భువినిగ్గతెనె యీతని * బోలువారు
వేయునెలనుయింక నా * విభుడితండె!

శూర్ప- ఈనుందరాకారుని తప్పక బెండ్లాడవలయు మెల్లగాదండేని వ
లుకరించెదిగాక [దద్దరింతుచేరి రామునితో]

ఓయీ! యింతచిక్కినివాడవు నీవెవ్వడవి? నీపేరేమి?

రాము- మేమునాకేకపురిరాజుకు దళంధునిపుత్రులము నన్నరాము
డందురు అక్కడనున్నవాడు లక్ష్మణుడు ఈమెనాభార్య నీత

శూర్ప- రామా! యింకనావృత్తాంతము విచుము.

తే. గీ. దిక్కులన్నియు తుణమురో ♦ నొక్కడంచు

నట్టిశకంతుండునేను ♦ యనుగుచెల్లె

పేరుశూర్పణఖందురు ♦ ప్రేమమీర

రామనాయాజ్ఞానాటమి ♦ రావణుండు

యినియే నాసంగత వింటివా?

రాము- నీతోమాకుపనియేమి?

శూర్ప- పనియా? పనియుండుటచేతనేవచ్చితిని

తే. గీ. నిన్నుబెండ్లాడదలచినే ♦ నిక్కముగను

వచ్చితినినన్నువరియించిచాని ♦ వదలు

అన్నిసౌఖ్యము లొనగూర్తు ♦ సయ్యనీకు,

ఖరుడునాయనగులదు యీ ♦ కాననమున!

అతడురాక్షససేనతోనున్నాడు నన్నునీవుచేట్టి నీకలదబ్బియుముచే
యగుడు.

తే. గూవములేని నీతివిడి ♦ రూఢిగనన్ వరియింతువేరియీ

దాళని నాదుసోదరులు ♦ దైత్యులకెల్లనవీరులగుడి నీ

యావదినిన్నిదీర్చునీక ♦ యానతిండ్పడు మింగివేతు రా

పాపము పోయి డవిక ♦ ప్రక్కనుకేరుమునీకుమేలగున్!

ఈమెనీయెదుటనే జంపెను దీనిరక్తముద్రావెదను మన సౌఖ్యములకు

జ్వాలక్కులుని కూడిన పెదను మనమిరువురముహాముగానుండవచ్చును

యేమి? నీకిష్టమేనా?

రామ- [నవ్వుచు] శూర్యులూ?

— : వట్టా ద ఉల్కి క మా ల :

రామ- ఆలిలొనున్నవానినిటు • లాడగనీమదికిష్టమకాన యో
బాలి? నాకులిమ్ముడదె • వండ్లనుగోయూచునుండెచూకమీ
యొనికయగునునీకు • యలెడెలియొనందముగల్గువాడు
బాలి? నీవెరుంగవోలొ • చానలొయొడినవన్నుగోరభీనీ
పాలిటమ్ముత్త్యదేవలెయై • ప్రిక్కిను నీవవకుండెరారు నీ
కేసుపొమ్ములక్కులు • కేసితిగమ్ముకపొళ్ళుమయ్యడికా.

అడుగో అచ్చలనున్నాడు పోయిఅగనిచేపట్టుము నిన్నుఅతడుపెట్టాడును
కే.దే.గి. వరద

శూ - [దిశలో] బోసుయితినికిభార్యవున్నదగదా? ముకలాభం
లేను అచ్చటికేపోమీదను (లక్ష్మణునిదరివచ్చును) లక్ష్మణా?
నీవునాకుమగడవయ్యెదవా? నిన్ను బెట్టాడెవను.

లక్ష్మ - [లోలోప నవ్వుకొనుచు] నేనురామునకుదాసుడను
నన్ను బెట్టాడెచో నీవునుదాసివయ్యెదవు? నీనంగతికనుగొన
వశనినియిట్లుచంపియున్నాడే కానినడము • మారాముకు నిన్ను
ప్రేమించియెయ్యన్నాడు? నీవునాకువదివయ్యెదవు? కావున
తిగి మాలన్నకిడకేబామ్ము వెర్రిదానా?

తే. గీ. గుజ్జగించులకెల్లను • నజ్జునుండు
అలదెనునవాడెముల్లోకి • సుందరుండు
వాసికెక్కి నరాముని • వదలినీవు
అతనిదాసునిననుగోరి • దగుననీకు!

నీవును నావలె దాపివయ్యెదవు మా అన్నకడకే హమ్ము నిన్నగడే హించ
గలకు శూర్పణఖా? నమ్మునామాట.

శూర్ప- బొను లక్ష్మణుడు చెప్పినచే నత్తమరిదోచుచున్నది. రామునే
పెండ్లాడవలయు [రామునిదిరికేలు]

రాము- శూర్పణఖా? మరలవచ్చితివేల?

శూర్ప- అబ్బే? లక్ష్మణుడే? నేనేడ? నీవేగాకువరుకననిపమ్మితి.
రమ్ము జాగుచేయకు మనస్థునిబాధనహింపజాలకున్నాను.

తే. గీ. గాలమేలనురమ్ము యో • నీలవర్ణ
అల్లడే? జామపూదరిల్లు • యతివవిడచి
గమ్ముననుగూడనీకు ని • రంతరంబు
కౌఠ్యమొంకూర్చున్నేలు • వన్నతాంగ!
రమ్ము అలసించు

వీరి. (తనలో) సిగ్గుబిడియము విన్నట్టిది యెట్లుచేయుచున్నదో?
[అనినవ్రసెను]

శూర్ప- యేమే? నన్నజూచినవ్యవహా నిమ్మవృక్షమిచ్చేయుచునో
చూడుము నన్నవృత్తిగాలలందితివి గమ్యాళి? యెల్లన్న
దానపే కుహాపి?

తే. గీ. యేలననుజూచి నవ్వెదనె • యింతినీవు
అందగత్రవనాకంఠె • అశులేక
నిన్నమింగెనవిడువమ • నిక్కమగప
రామువలినేనె యింకయో • రంకులాడి!

యిదిగో యేమిచేయుదువో చూడుము [అని మీదికిదుముకున]

రాము- ఆ! శూర్పణఖా? ఛాలు? చాలునమ్మ? యిదియోకేవలము
తెలిసింది [బ్రవచున్న వీరినా, రాక్షసిబడిచేతనుబట్టు

కొని లక్ష్మణునిపిలచి]

లక్ష్మణా? యికనవ్వులాటకూడను దీనిని కురూపింజేసిపంపుము యిది
యేనాయాజ్ఞ?

లక్ష్మ. యేమే? రక్కసి? తుదకుయిదియూ పని నిన్ను పూరకవివచు
వాడనుకాను.

తే. గీ॥ ఓసిరక్కసియింకనే ♦ వధలనిన్ను
కర్షములు, ముక్కుగోసెద ♦ కరుణవిడచి
దిక్కుగల్గినచెప్పకో ♦ నిక్కముగను
శిక్షనీకదెరాక్షసి ♦ చేదుమిల్లు

[సీతారాములు చూచుండగనే ముక్కు, చెవులు కోసెను]

శూర్ప- రామా! యిదియేసానీనీతి! యింతియేసాధర్మము! చవలరారా!
మిమ్మేమిచేయుంచెదనో చూడుడు? మీసా! ముఖాదీయి చెద
యెఱవనిచేసితినిరా? లక్ష్మణా! కూర్చుడా! యేమిరా! నీ నా
హసము.

తే. గీ॥ కష్టములు బెట్టి మిమ్ముయీ ♦ కాననమున
జాగినిమీకదూరంబు ♦ జేయకున్న
తప్పకుండనుసాపెరు ♦ చుప్పసాతి
కామసాపేరుభగవంతు ♦ వాదమా

లక్ష్మ- పొమ్మనీదిక్కున్నచోట చెప్పకొమ్మ (సీతారాములకు)
[నిష్క్రమింతురు]

శూర్ప- ఆయ్యో! నేడెంతగతిగల్గె.

తే. గీ॥ కర్షములు ముక్కు బోయెనా ♦ ఖర్చవశము
స్త్రీలోయెట్లు ముచలెదు ♦ సిగ్గుగాదె
అదియబోయెను యిదిబోయె ♦ అదిమెల్ల
బాసిబోయెనుయింకేని ♦ జేసుదాన

యిప్పుడేమిచేయుటకు నావల్లగాదు. పోయి మాయన్న రావణా సుడినితో జెప్పుకుందుగాక.

(నిష్క్రమించును)

(పృవేశము. రావణ ధూమ్రాక్షులు)

[రావణుని సభాస్థానము]

రావ— రాక్షసపీఠులారా! ముల్లోకములను జయించితి. కోరిన కాంతలను బెండ్లాడితి. సురలచే దానత్వము జేయించు చున్నానుగదా? పదునాల్గు భువనంబుల పేరుగాంచితి. మొన్న గంధర్వకాంతను గొనివచ్చితిని జూచితిరా! ఏమి? దానిసొందర్యము! ఔరా! గంధర్వు లెంతపిరికి వారో! ఒక్కడైనను నోరెత్తలేదుగదా! నాకు వంగి పలాములు జేపిరిగాని కిక్కురుమనలేదు.

చ॥ గెలచితిమూడులోకముల * కేచుప్రభుండని అష్టదిక్పతుల్ గొలతురు ఎల్లకాలమును * తోర్కెల్లతీర్చుగ నాదుదాసులై నిలతురు నన్నజూడగనె * నిర్జరమానులు అజ్జబద్ధులై దలచిన మూడులోకములు * దగ్గముజేతురుహూలారనే॥

ధూమ్రా—మహారాజా! త్రిమూర్తులైనను మీమాటకు బద్ధులై యుండవలసినదే! నురాసులక జేయుపవగునీకు యీ భువనంబుల ఎదురుండునా!

రావ— నిజము. నిజము ధూమ్రాక్షా! నిజము.

[పృవేశము—శూర్పణఖ]

శూర్ప— అన్నా! నీచెల్లెలిగతిజూచితివా! లోకముల నెల్ల జయించి లోకకంఠకుడని పేరుగన్న రావణుని చెల్లెలికంతగతి వచ్చెనో! అన్నా! అన్నా! అన్నా! బ్రతుకజాలరక్షింపుము రక్షింపుము (కాళ్ళపెబడును)

రావ— చెల్లెలా. ఏమి! నీకు ముక్కు చెవులు పోవుటకుకారణ
మేమి. ఎవడాతుచ్చుడు. నిన్ను బాధించినవాని యను
దొల తక్షణమే దీసెద చెప్పుము.

శూర్ప— రాచకుమారులట! పంచవటిని ఉన్నారు.

రావ— తే గీ. ఔర నరులార సోదరి ♦ ముక్కుచెవులు
గోయ మీచేతులెట్లాడె ♦ శ్రావ్యడంతు
పంక్తికంఠుండంచు నా ♦ వ్రక్షగజక
మానపోతిరి కాల ♦ మానన్నమయ్యె!

రావ— చెల్లీ! నిన్ను యీలీల బాధించిన కలుసుకున్నవెవరో
దాచక నీనంఠినంశయు దెబ్బము నీపగదీర్చెన.

శూర్ప— అన్నా! యిటువినము.

18 ఫీల్వ— ఏక తాళము

1. ముక్కుబాడుమన్న ♦ నేమొక్కెదవిను పెద్దన్నా॥ ము!
అక్కటకట నన్ను చాల ♦ యిక్కట్లలపాలజేసె బక్క
సగులు యిద్దరుండె ♦ భామశోడగూడికొని॥ ము॥

2. దశదిక్కులయందునీడు ♦ యశమునిండియుండెన్న
అనమానపుకౌర్యరాశి ♦ పనియెంచకయిటుల జేసెను॥ము॥

రావ— ఔరా! క్రూరులార! ఆదుదియూ ముక్కుచెవులు
గోయుటక.

3. గుండెబెదురు లేకనరులు ♦ మొండికెత్తిపంచవటిని
యుండెనయ్యెకాపురము ♦ అండజాక్షితోడగూడి॥ ము॥

4. సురలముసల బోమనంట ♦ ననుకలబరిమాచ్చనంట
దశరథునకుపుత్రులంట ♦ దైవంబులెవారంట॥ ము॥

రావ— ఏమి! అ! అనుకుల యునురులదీసి మానులరక్షించునా! పశు
ప్రాయులార! మీపన యీలంకేశ్వరుడు చూడకవిడచునే!

5. వింతలుగుల్కెడునరుల * చంతకేగి నేనంతో సంతన
మునజూచుచుండ * సఖయారమ్మనిబిలచిరి॥ ము॥

6. పగతీరమ్మనిబిలచిన * భయమున నేవచ్చుచుండ కను
గొనినన్నొకడుబట్టి * కర్తంబులుముక్కుగోసె॥ ము॥

6. ముక్కుమాటకేమిగాని * చక్కనిచిన్నదిగలదు
లెక్కించగదానందము * ముక్కుంటికితరమానా
వ్రక్కనుజేర్చగనీకు * భ్రమగల్గెనుఅన్ననాకు నిక్కం
బుగదానిదెచ్చి * నీసతిగాజేనుకొన్న చక్కదనంబేమం
దును జనుపెద్దన్నా! రావణా! ము॥

రావ— చెల్లీ! అది మంత్రమందరియా? తప్పకదానిదెచ్చెద చింతిం
పకు వారిక దే! శిక్ష

8. భూతలమునపసిడిబోలి * భ్యాతినొందియాలంకకు
రత్నంబునుబోలునీత * నాతినిసమకూర్చితివా పసిడి
కిపడిమళమబ్బిన * దశనుండదెమనలంక ఏతీరు
నకాతుకపురి * తేతలవీర్రెడ్డివరదు కాంతనీవుదెచ్చె
దవో * కనుగొనియెద దశకంఠా॥ ము॥

రావ— శూర్పణఖా! పంచవటినున్నదాకాంత! ఆ! నీవు పొమ్ము!
నిన్ను భరిగవుచ్చినదానికి ప్రతిఫలం నీతను లంకాపురికి
తీసుకొచ్చెద పొమ్ము.

శూర్ప— అన్నా! ఆకాంతను నీవుపెండ్లాడిన మనలంకాపురికి క్రొత్త
అందమువచ్చును. కావున పోయిన నాముక్కుచెవులు
యికరావు! నీవు తక్షణమేపోయి నీతనుతప్పక తేవలెను
నుమా!

రావ— చెల్లీ! ఏమిసీయనునూనము

19 బహు — ఏకతాళము

1. నీయానదాలుదునా * యామానినిదేకుందునా! నీ!
దానవులకుమేటినయ్య * దశశిరుడనిబ్యాతినొంది మా
నవకన్యనుదేవగ మన * కొకలెక్కాచెల్లీ! నీ!
2. ముజ్జగములనన్నుమించు * ప్రజ్ఞవంతుడైనవాడు క
ర్జుబుననన్నుగెల్వ * గలరేనిర్జరులైన! యా!
3. ముల్లోకములొక్కసారి * ఘోలునపై బసినగాని పెళ్లు
నద్రుంచకవిడుతున * ప్రళయకాలరుద్రధంగి! నీ!
4. నాశత్రులరక్షింపుచు * వాసముజేయుచునిందు యీ
శుడైన నిల్వగలడె * యింతితో మనపంచవటిని! నీ!
5. గంగాధరుడేవచ్చి * భంగవుచ్చినన్ గాని క్రుంగద్రొక్కి
యానాతిని * గొనిరాడే రావణుండు! నీ!
6. వాసిగవీరడినాను * వరదునిసతి తేకున్న యొచ్చెల్లీ!
వినుమిక నీయన్న రావణుండగాను! నీ!

శూర్ప— అన్నా మరచిపోకుము. బహుజాగ్రత్తగావెళ్ళుము. నేను
పోయెదను.

(నిష్క్రమించును)

రావ— ధూమ్రాక్షా నీవు తక్షణమేపోయి మారీచునింటికెగి
యినంగతిఅతంయతెల్పక వేగముగా తోడ్కొనిరమ్మ
నాయజ్ఞగాదెల్పి శ్రీఘ్రముగా పోయిరమ్మ.

ధూమ్రా—మహారాజా చిత్తము.

(ధూమ్రాక్షుడు నిష్క్రమించును)

రావ— (ఆలోచనతో) ఆహా కాంతనతోడ్కొనిరానా లేక
రామలక్ష్మణుల నీతతోనహితము వధించిరానా కాదు
కాదు. ఆనీతనతోడ్కొనివచ్చి తపక పెండాడవలయు.

: ప్రవేశము—ధూమాత్యుడు మారీచుతో)

మా— ఏమి! రావణా! సుఖముగానున్నావా! నాకు కబురుపంపిన
కారణంబేమి, త్వరగాదెల్పుము.

రావ— మారీచా! వచ్చితివా! తెల్పదవినుము.

తే. గీ. వినుము దెల్పదసంగతి ♦ మేనమామ;
నాదుసోదరికర్ణ నాశి ♦ కముగోసి
ఖరునిదూషణుబరిమార్చి ♦ కాల్యలంబు
అంత మొందించి ♦ ననుచాల చింతముంచె॥

20 బెహగ్—ఏక తాళము

1. నూమా! మారీచ నేనేమని దెల్పదసంగతి॥ మా!

పామరుద్దరునరులు ♦ పంచవటినియున్న వారు కామం
బుననాదుచెల్లె ♦ గలియగనూహించినారు తామనమున దా
నిబట్టి ♦ తరిగెనంటె ముక్కుచెవులు॥ మా!

2. చక్కనైనచిన్నదొకతె ♦ ప్రక్కనుండెనొక్కనికి
మక్కువతోదానిగలియ ♦ మనసుబుట్టెనాకు నిక్కంబుగ
నీవుపోయి చక్కని హరియావుదాల్చి ♦ టక్కరిమాయ
లముంచియు ♦ చిక్కులబడత్రోసిదాసి నొక్కతెనిడ
దీయుమయ్య ♦ మొక్కతనోమామయ్యా॥ మామా!

3. క్రూరాత్ములవిడదీయగ ♦ జేరుమయా పంచవటికి ధా
తునితో కాతుకపురి ♦ ధాముడువీరెడ్డిదాన వరదుని
మాయలద్రోచిన ♦ వనితనునే దెచ్చెద॥ మా!

వ. కాపున నీవు తక్షణమేపోయి శామలక్షణుల వంచించవలెను.
నీవు లేడిరూపముదాల్చి పొమ్ము. నిన్నుజూచి నీత భ్రమయును
భ్రమసి రామునివెంటబంపును. అప్పుడు నేను బిక్షకరూపము
దాల్చి నీతనులంకకుఁబెచ్చెద.

మారీ— రావణా! రాముడెవ్వడనుకొంటివి! వెర్రివాడ.

తే. గీ. మున్నుడెఃపితి ♦ వినుము రామన్నబలము
దైవయోగంబుచేదెబ్బ ♦ తప్పిపోయె
బ్రతికియున్నాడనింకను ♦ పంక్తికండ
పన్నుగాబాహుబలమున ♦ ప్రభువతండు!

లంకేశ్వరా! కేవలము అవతారపురుషుడు. కాని సామాన్యనరుడుకాదు. రావణా! యిది పరమరహస్యము నీతోజెప్పుచున్నాను. అతడు మనవంటి దుష్టుల సంహరింపనెంచి యిట్లు భూమియందు బుట్టెను. మన తాటక నుబాహులను ఒక్క లిప్తలో సంహరించి నాడు. నేనెట్లెట్లో తప్పించుకొని బ్రతికితి. కావున మరేదిచెప్పినను చేయుదును. అంతియొకాని యిక్కార్యమునేను చేయలేను. నన్ను త్సమింపుము.

రావ— ఓరీ! తుచ్చుడా! ఏమంటివి రాముడు భగవంతుడా!
వెర్రివాడా! అయిన ఏమిచేయును మనలనతడు.

మారీ— ఏమిచేయునా!

తే. గీ. ఒక్కశరమున ఖరుని ♦ నుక్కడంచె
పిచ్చియూహనుమాను ♦ నీబ్రతు కనిశ్చయంబు
అనుభవించితిమున్ను నే ♦ సతసిదెబ్బ
వద్దురావణా నేజెప్పు ♦ బుద్ధినిము!

రావ— ఓరీ! కలుహత్మ! నారూజ్జ మీరితివిగా! నన్ను ఎదురించి
బ్రతికెదవా! ధూమాక్షా! ఖడ్గమేదీ! తుచ్చునిమచ్చు
మాపెదను. మారీచ.

తే. గీ. పిచ్చితలపులన ఏడుమో ♦ విరికిబంటు
పరుగునేగుములేడివై ♦ పంచవటికి
అడ్డుజెప్పితివేని నా ♦ ఖడ్గధార
కెరనుజేసెద మారీచ * నీశిరంబు!

మారీ— (తనలో) పోవకుండిన వీడుచంపును వీనిచేతిలో జచ్చిన కారవాదినరకము నంబడుదు ఆశ్రీరామచంద్రుని చేతిలో జచ్చిన స్వర్గపురికి త్వరగాబోవగలను. మక్క మూసి తొని నేనన్నాళ్ళు తపమునల్పిన ఆ శ్రీహరింగనుగొనజాల ఇదియునామేలునకే (ప్రకాశముగా) రాసణా! అట్లే పోయెద. నీమూనదాటుదునా!

మారీ— అనుమానముగా ఎల్కుచున్నావు నీవు నేను చెప్పినట్లు చేయుదువని తోచదు. నీవు పోయి లీడివై రామలక్ష్మణులు నీవెంటవచ్చునట్లు జేయుము. యిక సీత ఒంటరిగా నాకుంక్కును. అట్లు జేయునువా! లేదా! నిక్కమువల్కు మారీచ.

మారీ— అల్లుడా! నీకల్లబొల్లి నూటలాడుదునా! యికనీకోర్కె చెల్లించెద? ఇకనీవుబోయి సీతయత్నము జూచుకొనుము.

రావ— సెబాస్! మామా! నినన్నబోలు మిత్రులునా కివ్వరులేరు. ప్రతిచెల్లింప నీకేతగును. బలే పోయిగమ్మ నేకోపించి తినని నీమనస్సున యుంచుకొనకుమునుమా! తప్పక జేరువలయును. నేబోవుచుంటిని.

మారీ— త్వరగాజనుము. నే నెప్పుడే పంచవటికేగెనను.

(రావణుడు నిష్క్రమించును)

శ్రీరామచంద్రామిజోడెడబాపితిసని న్నాపై నలుగురుము రామా! జగదాభిరామా! నేజేయునది నీకవికారంబైనను ముందునీవు ఏకారమే! నీవు వచ్చి యీభూమియందు జన్మించినవని నాకారము చేనులభముగా నెరవేర్చుకొనవచ్చు నేనిదేవచ్చుచుంటి.

(మారీచుడు మనుష్యాకారముమారి బంగారు లేడియై పంచవటికేగును)

సీత— (కరంగమునుజూచి) నాథా! అటుజూడుము. హాయిహాయి

ఏమిదానిపొగను. అల్లడే! ఆ పొదపై మేయుచున్నది.

తే. గీ. మెరుగుబంగారుచాయతో * మేనుగల్గి
దిగుగుచుండెను ప్రాణేశ * హరిణమదిగో
వట్టుకొని తెందుదానిపై * భ్రాంతిదోచె
గంతులిడుచుండె మన * చెంత సంతసమున!

రాము— శాంతా! అది మాయగాని లేడిగాదు. ఇదివరకు ఇట్టి
కురంగముజూచి యుంటిమా!

తే. గీ. లేడిగాదని దైత్యుల * ప్రోధగాని
కంటివేయెప్పుడైన నీ * కానసమున
హేమశంకరుగల్గెట * కోమలాంగి
మాయశక్తకనమ్ము మో * తోయజుడి!

కావున నీవు దానిపై భ్రాంతినొందకు.

నీత— నాథా! నాముద్దుకెల్లింపరా! నాపైమోకు కోపమా!

20 జంఝాటి— ఏకతాళము— డైలాగు

నీత— అరుగుచుండెనాథ * పసిడిరిణిదేవ నాపైవాద. అర||
యిరినిగనిసంతసెనాపెత్రిమననుదానిపైని * చద్రుమంచు
బరతెంచెను జనుమా * నామసవినుమా! అర||

రాము— అతివయోయాతేడి * నేనరగి తెచ్చుకోర్కెవీడు. అరి||
యింతియాతొంతరేల * చెంతనున్నదల్లదిగో గంతులిడు
చుకునచెంతకె * గరికమేయవచ్చుచుండె! అరి||

నీత— పోవుచుండెనాథ * పొదరిండ్లదాటుచుండె నదిగో॥ పో||
నీవుపోయిశానినిపుడు * నిక్కముగా జట్టవలయు
భావమునయిటునంశయింప శారి * పోవుదూరముగా॥ పో||

రాము— యిందువదనా * మనమున సందేహముదోచుచుండె
నుందశాంగి యిట్టివింతజూచితిమా * వినియుంటిమ
వద్దు వద్దు నీత నాబుద్ధినిమ భూజాత! యిం||

నీర— అయ్యయ్యా! జీవితేళ * నీతోయ్యలికింకేమియాళి | అ |
వయ్యారంబుననడచెను * వయలుజూడమనమజెందగ
మీరియ్యకున్న * నాకెప్పరుయిట్టికోర్కెలనుదీర్తురు | అ |

రాము— కోర్కెమానుకాంతా! * పెత్రిభాంతియేలనాచెంత | కో |
మూర్ఖురాలయ్యాజగమున * ముద్దులగుల్మేడిలేడి
రాక్షసిమాయెలుగాని * యెచ్చుటండేహేమజంక | కో |

నీర— ముద్దుదీర్చునాథ * మీయ్యర్థరాగిలొయికవాద | ము |
యిదరన్నదమ్ములుండి * యిరినిబట్టగలేగ
యీధరవీరేడ్చిదాన * వినుతా! పావనచరితా!
ముద్దుజంకలేకున్న * మరవారినివెట్లవుదువు | ము |

నాదా! నాకోర్కెచెల్లంపరా యిదిన్యాయమేనా!

రాము— చింతదక్కినంతోషింపుము అవసిడిరిని నీకోరికవ్రకారము
పాణముతోబట్టితెచ్చు (లక్ష్మణునిజూచి) లక్ష్మణా! మీపది
నకోర్కెప్ప)కాదుము అలేడినిపట్టితెచ్చెద నీవిచ్చటనుండుము

(21) బేహగ్ — ఏకతాళము.

1. అనుజాయిటురమ్మ! * నాథనువునుచేరికినిమ్మ | అ |
జనెనులేసినిదెచ్చి * జానికికోర్కెనుదీర్చెద | అ |

2. పనియీపడతియునీవు * భద్రముతోయిటునుండు
వనదైత్యులమాయలనుమి * పనిలేనుగావాడుచుండు | అ |

3. యిద్దరసుతగావుము * శ్రీకృష్ణచేయుమోసమాను
యిద్దరముచెంతనుండ * పరాధుడగొనిపోయెను | అ |

4. పారిపోవుచుండ * యివుడెవట్టితెచ్చెదనులేడిని
వీరరెడ్డివరదుసాక్షి * విడువకుమాయూసిలను [అనుచా]

లక్ష్మ— అన్నా! ఏమిసేవరినిక్కముగ లేడియనియే తలందిరినా!

(22) కానోక—చావులొకము.

1. అన్నియింటనుమా యదిలేటిగాదువెళ్ళకుమా । అ,
యన్నజైనయిట్టివింత యనియంటిమె గనియంటిమె । అ,
2. వన్నగయినవనైత్తులు యలమా యింటిబిడ్డ
కన్నలజాచియింత నె యలలవల్లలవింతుము । అ,
3. తొందరగాబొవకుమా యందనంబుజేసెదను
ముందుమనమువచ్చెచ్చు యూర్థతమానుమురాను । అ,
4. కూర్చుంటున్నయదొగ్గిను యీరెడ్డిదానపోష
దూరముగానూహించుము యిరితనకునీయాజ్ఞకు [అన్ని]
అగ్గి! నామాటవినుము మోసమును సుమీ!

రాము— తమ్ముడా! నామాటకెదుతాడక మీవదిసినుజాగ్రత్తగా!
చూడుము యిప్పుడేవచ్చెదను.

లక్ష్మ— చిత్తము నీయానమీరుదునా!

[నిష్క్రమింతురు]

రాము— అహ! ఎంతదూరమునడచితిని కురింగమదొంగకుండగా
అయ్యయ్య! అడవిలోయిద్దరున్నది.

తే. గీ. అదవులనెదిర్చె యెయ్యయ్య కొండలనక
అయిననుదోచె యెకనాయకవకోర్కె
దీరుకుట్టులొగాది యీకూర్మిమృగము
హు హు దొరుకెదయ్యెను యిరితమిపును

(23) చతుర్థి— కేవలంగా

1. పోవుచునుండెను యాహేమిజ్ఞుక । పో!
యీవనమెల్లచోప్పి యింకనుదొరుకకుండ । పో!

2. త్రివిరచయచుడె * వరుగునకండుచుండె
కరమూనకందకుండె * కండ్లుగప్పిపోవుచుండె |పో|

3. నందేతామయ్యనాదు * నతికోరికెట్లుదీర్చు
యెందాక వెంటబోను * ఏమియుపాల్పొందు |పో|

4. పాదురిక్కనిమూయ * గానియిదిలేడిగాదు
బాణమువేసిదీసి * పాణములవాడదీతు |పో|

5. ధరణిలోపిరెడ్డి * వరుడుడనైతినేని
కరమునువిడదీసిని * దీనిజంపెదదెబ్బనోడ |పో|

[బాణమువిసరును దెబ్బతినిలేడివదును]

హా! లక్ష్మణా!

హా! నీతా! (యనియరచును)

అహా! ఏమి! ఈకురింగము హా! లక్ష్మణా! హా! నీతా! యనియరచి
ఘడినది ఏమిమూడునొకదా! యిదిగానవునిమాయ నిక్కముగాలేడికా
దు అయ్యయ్యా.

తే! గీ! మానమయ్యెనుపాణముల్ * బానునవును
అయ్యు లక్ష్మణయనిలేడి * అర్చిలిచె
అర్చివాదనుకొనునోసా * మితిసీల
మాయయిదియేమొగానియో * దెవరాయ!

అయ్యయ్యా! నిష్కారణముగమానిపోతినే ఈపాడులేడికేలవచ్చితిని
బానుకొని నేలగారెను లక్ష్మణునిపాకముపాటంపనైతినే యికల్వంగా
వర్షకాలకుబోయెదగాక

నీతి— [వార్తవినిపట్లుభివయించి] లక్ష్మణా! ఆదియేమి అయ్యార్
ధవని అయ్యయ్యా! మీయిన్నకేదోవిషత్తును మూడెను
తేనున్నయిట్లుకేకలేచవైచిరి.

తే! గీ! లక్ష్మణావినుమియిన్న + కీ కణంబు
అప్పుడెనట్టి మియిన్న + ఆరరవము
విగవచ్చెను అయ్యయ్యో + వేగజనుము
యెలకులలజాలము | మేలనీకు!

లక్ష్మ- తల్లీ! వెరువకు మాయన్న కేమియుభయములేదు మా
యన్న అవతారపురుషుడనినరుగవా! తల్లీ! నీమనసున చింతింపకు.

తే! గీ! దనుజులనుగూల్చినెంచియీ! యినకులమున
జనన మొందెను శ్రీ వతి! జానకమ్మ
పేరుదలవకుమమ్మనీ! విభుడుగాడు
నేడవచ్చెనుపతికే! మిక్కిమరాదు

నీత- లక్ష్మణా!

— : దైలాగు : —

(24) ఫీల్స్—ఏకతాళము

నీత- 1. పొమ్మి లక్ష్మణా! నే! నమ్మజాలనీవక్కలు | పా!
సామ్మసిల్లిమాయన్న | సామిత్రియనిచిలచెను
తమ్మడనై యుండి | రాముడై త్యలకర్పించగదగున | పా!

లక్ష్మ- 2. జననీవినుమా నే! జనగూడనునినువిడచి | జ!
దనుజులమాయలజక్కడు | నైత్యాంతకుడగురాముడు
అనుమానింపకనీవు | అతడేనుమిథగవంతుడు | జ్ఞా!

నీత- 3. తప్పకమియిన్న కేదో! గొప్పగువిపత్తుగల్గె
ముప్పొరుగకబొమ్మంటిని | మోసమునాటెల్లెవకట
యిప్పుగదినినేడుచున్న | చచ్చినజనవేమిమరదీ | పా!

లక్ష్మ- 4. రక్కసుడెవ్వడొమనలను! చిక్కలు బెట్టగనెంచి
యిక్కలదిగిగిదిగిగిచెను | నిక్కముగాడముయిది

మక్కువతో జల్లుచుంటి ♦ మిక్కుటబలకాలియన్న
రెట్టిబన్నములుగలుగవు | జ |

సీత- 5. యెంతనిబలిమాలిన ♦ మంతయునానూటనినవు
యింతకలిసెన్నదయడవని ♦ యెరుగనైతిశామిని
నంతసమునజనవేల ♦ వాంతినిబుద్ధిదెలసె | పా |

అక్క- 6. కఠినాత్ముడగానమ్మ ♦ కరుణించుమునాయమ్మ
దృఢముబూనునీతమ్మా ♦ కూరయునాలోపించుము
పరమరహస్యః బిదిమిను ♦ శ్రీవిష్ణువుమాయన్న
చింతింపజిహవకమ్మ

సీత- 7. కడువడిగావవేలా ♦ కష్టమేదొగరవేల | క |
జడుదానిబుద్ధిదెలసె ♦ శత్రువుడవేరామునకు | పా |

అక్క- 8. అమ్మానినువీడిపోవ ♦ నగ్నిజయినతిలేదు
అన్నమాటదాటకూడద ♦ వనియెంతవారలైన
నమ్మనమునయోదించుము ♦ లోకమారభూవార | జ |

సీత- 9. అడవిపైలిమియన్న ♦ యనుకులచేమృతినొందిన
యిటులాడియననుగూడగ ♦ నందితివాకఠినాత్ముడ | పా |

అక్క 10. యిట్టిమాటలాడగనో ♦ రెట్టులాడనమ్మనీకు
పిడుకుకంటెబెట్టిదిమై ♦ బేధించెనునామనంబు
కట్టానేవకవృత్తి ♦ కత్తిపెనిసామునిధము | జ |

సీత- 11. పాతకశ్రీకౌతుకపురి ♦ తేతలవీరేడ్చివరదు
కాంతనుగొననుంటివచ్చి ♦ ఘాతకనీమోముజూడ | పా |

మందీ! త్వరగాబొమ్మ అయ్యయ్యా! ప్రేమచేలక్కణా యిదివిలచెను
తొట్టిఅవకసాలైతిరో!

అక్క— సీతమ్మా! నీమనినెరువకు మాయన్న కేవిధమైనకీడునురాదు
నమ్మి నామాటజానికమ్మ

సీత- తే! గీ! బాగుచేయకలక్కణా * నేగజనుము
అన్నయడవినిమృతినొండ * వన్నకూడ
దలచివాడవేనాచలి * దైత్యువయ్య
నుంటివినీకుదక్క నా * మంటునుదు!

లక్క- తల్లీ! ఏలయ్యారెదుర్భావలాడెవపు నీయెడనేనట్టిభావముగల
వాడననిశీవెరుంగవా జగమెరుగదా!

తే! గీ! తల్లివేనీవునాకు రాముని * ల్లాలవినుము
చల్లగావచ్చువర్ణశాలకు * శ్రీరామచంద్రు
డమ్మనీకెభయమేల * యిమ్మహినతండు
జన్మమొందినశ్రీనిస్తువు * బావకమ్మ!

సీత- లక్కణా! మమ్మరక్షించెడువాడవని నమ్ముకొన్నందుకు తక్షణ
మే జూపితివి నీప్రేమ! కల్పితమనసా!

తే! గీ! అన్నబాములుబడినను * నన్నువిడచి
పోవకంటివిపాపుడ * యిపుడునీవు
తెలిసెలక్కణ నీయూహ * తేటగాను
హంకారపొమ్ముమీయన్న * చెంతకిపును!

కలుషాత్ముడ వివముగొలిచి ప్రాణములై నవిడతుగాని నీకుదక్క!

లక్క- [పాదములబడి] బావకమ్మ! నన్నేలనిందించెదవు మాయానని
భగవంతుడు పరులకులొంగుటనున్న గాని నిక్కమానా! నేతి
పుడుబోయితిరా! అన్నయ్యానమీరినవాడనాడు కానిమ్మునది
యెట్లయినను నీకోర్కెప్రకారముబోయెదను యిదిగో పోవుచుం
టివి నీవీవర్ణశాలవిడచి బయటికిరాకుము నేనిదేబోవుచుంటివి
హు బాగోర్త! ఓనీలకంతా! నీవైవనుజానకిని రక్షింపుము యీ
యమ్మనన్నా కారణముగ దూషించుచుండెను.

తే. గీ. పంచభూతములార యీ * పరమసాధిని
నిండుదయతోడ్రబోవుచీ * నిక్కముగను
పోవుచుంటినినేనివును * పాలితివిడది
రమణిబోవగరండు యో * యమరులార!

ఓవేల్పులార! సురలార! సిద్ధులార! యిత్తులార! లక్ష్మకరుగుచున్నా
డు పృథ్విసుతను రక్షింపభారముమీయిండుదే! రండు రండు బావకమ్మ
పో...పు...చున్నాను బాగిత్ర [నిష్క్రమించును]

[ప్రవేశము రాముడు]

బోరా! కురంగముదొరకనిపేతువచే హతమొనరించితినేనివును పంచప
టికేగినతోడనే అంచయాన వంతోమముతో వసిడిరిగివసినన్ను ప్రేమ
తోఅడుగును అయ్యయ్యో! సహారణముగజంపితినే! దానిమాటకే
మిగాని యిరిపిప్రాణమువిడచునవును మొట్టో లక్ష్మణా! యనియరచినది
యికజరిగినదానికివగచిన ప్రయోజనంబేమి త్వరగాబోనలయు [ముం
దుకువచ్చి] అడుగో లక్ష్మణుడీటు వచ్చుచున్నాడేమిరణమోగదా
అయ్యయ్యోమోపముబరిగినది నీతనొంటిరిగావిడది వచ్చుచున్నాడు.
లక్ష్మ- [వ్రేపేళించి] అగ్గిబా! పండవములు కురంగమేది ఏమిజేసినా
వు దొరకలేదా!

రాము- తిమ్మడా! దానిమాటకేమిగానీ

— : డైలాగు : —

(25) జంగ్లా—అటతాళము

రాము- బోరాభూవుతి విడనాడనీకు * మేలాసామితి | బో!
నారివిడువవటంచునిన్ను * నమ్మివచ్చితిగానియిట్టి
క్ూర్మదావనిదెలసియుంట * సారసాక్షినివిడదిపోదున | బో!
లక్ష్మ- అన్నాశ్రీరామా సావలక్ష్మ * నమ్మమిసకలసామా | బో!

యెన్న దైవ నీదుయాజ్ఞకు * యెదురుమాటలాడినా

నన్ను బంపెనుజానికమ్మా * నమ్మమా నిందించబోనుమా | ౭ |

రాము- లక్ష్మణానేమాడమ్మిణనేత్ర * మదరూచుండేను | ౮ |

యాక్షణంబునకడిభుజంబు * విరిగిపోయెనుదిదోచెనాకు

రాక్షసులచేచంచలాక్షికి * వచ్చునేమాయావదాలు | ౯ |

అత్త- దేవాది దేవా వందనమిదె | దివ్యవృథావా | దే |

సామధానముచేతజెప్పితి | నభయతో మహిమలన్నియ

చెనివెట్టకనివేమాకు | శత్రుడవనితిట్టెనన్ను | దేవా |

రాము- చింతగల్గెనూ సామిత్రినాదు | స్వాంతఃకూనను | ౧౦ |

అంతరందమునందుగుండె | లదరుచుండేనేమొకాని

కాంతకేగతివంభవించెనో | కాల్గుతడబడుచుండెవాకు | ౧౧ |

లక్ష్మ- ఏతాకథాతా | ఏరాద్ది | ప్రాతా | కావల్యపుతా | ౧౨ |

ఘాతకుండపునివటంచును | కర్ణశూలముబాలువల్కులు

మారతిట్టభరింపజాలక | మరుగుజొచ్చితికరుణజాదుము | ౧౩ |

అగ్రజా! మీయూర్ధ్వనివినినంతిన నేనేంతజాంధిందినదికనీరాంబవల్కి

నవల్కులు మీదెనచెప్పకోరురాకున్నది

రాము- తమ్ముడా! ఆర్ధస్వనియా కురంగమేమి కేసినదా! ఈయడనియం

తదిప్పినది ఎంతవరువిడినదోరుకడయ్యె అప్పుడునేనుకోపముచే

భాగమివరితినె బెట్టతోనే అదియేమిమాయాయాగాని నా లక్ష్మ

ణా! సీతా! యనిభూమిప్రవాహినది

అక్క- అగ్రజా కేవలముఎవ్వడోరాక్షసుడుచేసినపని అంతియేకాని

మరొక్కవిధముకాదు పోనిలే వానివనిఅయినదిగదా

రాము- తమ్ముడా ఆయ్యా మనవికల్పగగాబోవలయును నీతపింటి

గాకున్నది భయపడును తమ్ముశీఘ్రముగాబోవుతము

కాలి వ థ.

(సన్యాసివేషమున రావణుడు ప్రవేశము)

అహ! వర్షకాలయొద్ద నీర వింటిగానన్నది. పోకప్పుడు తప్పక జిక్కును. అలే! మారీచ! నీకక్తికిమెచ్చితిరా! రామలక్ష్మణులు నీవెంట వచ్చుటకు మంచియిక్తివన్నితివి. సెబాన్ బహువంతోషమామెను. హా! నీతా! హా! లక్ష్మణా! యిది ఎంత యుక్తిగానరచితిరా! ఓహో! మరచితివి కణగూలవ్యము జేసితినేని రామలక్ష్మణులు వచ్చెదరు. కావున నే నీ వేషముతో పోయి

తే! గీ! వాధురూపంబుచేపర్చు * కాలకడకు

పోయిబిడంబడిగిన * మాయజేసి

భంగపుచ్చెదనామాయ * బడకయన్న

బలిమిన్నె ననుగొనిపోదు * భామనిపుడు!

యింకనుచేయకూడదు త్వరితమేపోవుదును ముందుగా నె చిత్తి? చిత్తి? చిత్తి? మిమలక్రీ? యుక్తాధనహింపజాలనని నవినయముగాబల్కెద

(నిష్క్రమించును)

[ప్రవేశము నీర]

అయ్యో! యింకనురాదేమి! ప్రాణేన్ద్రునకు లక్ష్మణుడుగనిపించెనోలే దో! అయ్యయ్యో! యెట్టియిక్కల్లుచాలైరోగదా! హరిదీ! మగదీ! నా విశీ! మీయన్నరొంకలేదా! అయ్యయ్యో! అడవియందుననీవేమెత్తి వో లేక మీయన్నయనిపును ఏమరాత్ముని చేతిలోనైననుజ్జితిరో! నాథా! నాథా! నాథా! నివారిబ్రహ్మకేమిగావలయు అయ్యయ్యో! భ యమగుచుండెను. యిచ్చోటమనుష్యున చాంమైననులేదే! అహాహా! కరంగమంతగతిదెచ్చెను.

— : పం చ పా ది : —

తే! గీ! స్థానలేటిరోయి * ప్రాణనాధు

తెనుకబోయిన సౌమిత్రి • ఎవరులేరు
ఎందుబోయిరొనుననులో • గుందుచుండె
ఏల గొమ్ముంటినక్కటా • యిరిగివెంట
కటకటా! కాలమివరీతి • గతినిమీరె.

మన నుతిబ్బిబ్బులగుచెండ నాథా! దబ్బునరారా

[ప్రవేశము రావణుడు]

హే! వరమేశ్వరా! కైలాసవాసా! లోకరక్షకా! ఆపద్భాగధనా!
సీత— అదిగో! ఎవరోమహానుభావుడు సన్యాసియిటువచ్చుచున్నాడు
యీ యాభిష్యాత్మునకు నా సాగినాధుడు కనపించినేమో! నా
మరదిబాడైన తెనియునేమో!

రావ— (సమీపించి) అహా! ఏమిదీనిహాయలు జౌరా! సౌందర్య
మెంతనివర్ణింతు “ భరి భరి ముల్లోకములవెదకినను దీనిసాటి
కాంతలుకానపించరు ” బలే! బలే! దద్దంకుబోయి నానిజన్మ
రూపముజూపి నన్ను బెడ్లకమునిభ్రమ పెట్టెదను లేకజతుకేసి
తోడ్కొనిపోగును కాదు కాదు యీసన్యాసివేషముతో నాక
సాక్షినిభంగవుచ్చెవి? పోయెద జౌరా

హే! గీ! నిక్కముగరిగిమించెను • చక్కదనము
గబ్బిగుబ్బలగనెరి • బ్బిబ్బులయ్యెమనసు
మచ్చికన జేనుకొనిపోదు • నిశ్చయముగ
అహహా! దీనివర్ణింపవలవి • యగునె!

(దద్దంకుచేరును)

సీత— ఓయీ! నీవెవ్వరవు? యిటకురావనేమి?

రావ— అవ్వా! బిడ్డండేహి!

సీత— విడిమిదేగ్గొనుము?

26 బహుగ్ — తిక్కాచారి

1. ఎవరిదాన వేళొమ్మ ? • విభుడె వ్యభుముద్దుగుమ్మ 1ఎ
వనిన యముగనీపంగతి సఖయోనాశ్చిర్యమాయె
ఇవ్వనినుండేమిపనియో • ఎవ్వరునీ వెంటలేరు 1ఎ
2. నుకుమారివియనితో చెను • ఆకటకటా ? నినుజూడగ 1ఎ
నీకిటులవాసెనాబ్రహ్మ • నిక్కముగాయడవినుండ 1ఎ
3. నీదేశంబేదో యికసందే • హించకదెల్పుము 1ఎ
ఇందుండగవీరులెమొ • నుందరివేగమెదెల్పుము 1ఎ
4. కోకిలవాణిరొనియ • యాకీ కాగణ్యమునుండంగ 1ఎ
ప్రాకటముగవీరరెడ్డి • భగవంతునిసంకల్పము 1ఎ

అల్లీ! నీసంగతిసంతయు దాచకదెల్పుమువిన కోరెద

నీర — మహాత్మా! నాసంగతియూ

నీ దశరథేశుండని • యశముగాంచినయెట్టి
కోపలేందునిపెద్ద • కోడలేను
వ్రేడలలిద్దలమాడ్కి • సాలించుచుండుయా
పుణ్యాత్మదౌటనకు • పుత్రినయ్య
జైత్యులమధ్ధించి • ధరణిభారముమాన్పు
రామచంద్రునిమాన్పు • రాణినయ్య
తండ్రివాక్యముదీర్చి • తిమ్మననుకూడి
యగుదెంచెనానాధుడ • దవులకును

తే. నీ ఇచ్చటుండగవచ్చెనొక • వింతలేడి
పట్టిరాకీవ్వకేగెనా • పాణినిభుకు
మొరిదికూడనునెనా • మార్గమందు
వచ్చునిస్పృహనందలు • నిశ్చయముగ

అందుచేసేనిందు ఓంటరిగానుంటిని

రావ- యికనానంగతినినుము నేముల్లోకములనుజయించితి మరలచేవా
వ్యయచేయించుచున్నాను నాయాజ్ఞకుక్రిమూర్తులుకూడబద్ధులు.

తే! గీ! రావణుండనులంక ♦ వారాజధాని

మజ్జగంబులననుబోలు ♦ వజ్రకాలి

ఏంగుగానరాదుయో ♦ మందరాంగి

నన్నుగొలతురునిర్జరుల్ ♦ ఇన్నులగుచు!

అయ్యదియే నానంగతి తెలిసినదా నన్ను బెండ్లాడుము నీకుసాఖ్యముకల్గుచు
యజ్ఞముడవులనేలయిడుమలుబడెదవు నామాటవినుము చెడిపోకుము
వెళ్ళరామునిసింహనేలయుండెదవు

వీర- ఛీ! దురాత్ముడ నుట్టిమాటలువలుకకు నానాలుకవేయిచీలికలు
గానా పో పోయ్యి దొంగనన్యాసి!

రావ- (తనలో) పాపమునన్ను నన్యాసియనుకొనుచుండెగాబోలు సీతా
వెళ్ళిదాదా! నేనునన్యాసిసనుకొంటివా యిదిగోనానిజవ్వయాప
ముజూడుము రావణుండనుచెలి! [వదిలిరముంగుజావుచు]

వీర- అయ్యో నాథా నాథా వీడెవడు యీ ఘోరరూపము జూచిననా
కుభయముకల్గుచున్నది రావ రక్షింపవా! మందీ! నీవైనను
రావేమి! అయ్యయ్యో! యాదురాత్ముడునన్ను భాధించుచున్నా
డు. అక్కటా! ఆమాయలేడికేలబాహ్మ్యుంటిని రమ్మ దేవాక
మ్మ రక్షించుము హా! పోశేశ్వరా! హా! లక్ష్మణా! యీసావు
దు నన్ను భాధించుచున్నాడు అయ్యయ్యో మరదీ నిన్నుకారణ
ముగదూషించితినే అత్తగా అత్తగా [మూర్ఛిల్లును]

రావ- యిదియేనాకుతెలిసినయెడను రామలక్ష్మణులురాకమానువే వీర
నుగొనిపోయెద బాగుగామూర్ఛివది బలే యిప్పుడే నారధ
మునువిడుకొనిపోయెదగాక

[నీతను రథముపైనిడుకొనిపోవుచున్నాడు]

నీత- (మూర్ఛలేది) అయ్యో! ఇదివఱకు పర్వతాలవలన నేనక్కడుంటిని అయ్యయ్యో! యాదుగాతుకు నకగొనిపోవుచున్నాడు.

(26) ఫిల్దా—వకతాళము.

- 1 పోవుచున్నాడయ్యయ్యో • బోవరెన్నొక్కలైవ | పో |
నాభులేకుండబాది • ననుమాయలబడవోసి | పో |
- 2 అవ్వబిడునుచువచ్చి • నవ్వుముగముతోకూడును
ననుచివ్వుగొనిపోవుచుండ • కొవ్వుబట్టియూననుజును | పో |
- 3 ఎంతినేసాగిరించిన • నుంతకుయినజాలితేద
స్వాతిమందునీవైననుజాలి • గొనవెహవేవత | పో |
- 4 కనులారాగనుచుండి • యినచందులియూరకుండ
యన్నూయాకాశగాడి • అడురావెనీవైనను | పో |
- 5 కట్టాయాటక్కరీను • ఇట్లుజేయులగునైతి
డిట్లమైనతనరథమున • బెట్టియరగుచుండెయ్యె | పో |
- 6 నాధువులారమీడు • నాధుగోదెప్పిదైత్య
నాధునిబిమార్చినేర • నాపైమీదయగవర | పో |
- 7 ఇట్లూకములారాయో • చిలుకవలుకుపట్టువార
కల్లగాదుమీలైనను • శాంతనితోదెచ్చబోర | పో |
- 8 కక్షించరెమీరలైన • యక్షసిద్ధసాధ్యులార
పక్షపాతమేలమీకు • కక్షమేబోవరాకే | పో |
- 9 దశదిక్కులక్తిగొన్న • దశధేకుకోడలైన
అనుకునిచేజక్కితిని • అనురాంతకుపియవత్తిని | పో |
- 10 భానురముగవిర్రోగీని • పాలించెదుగంత
వోసిల్లాగీనేనుచున్న • లొదరగారావేహ | పో |

అయ్యోయ్యో! త్వోగారంభ మ్మికై ననుజాలిలేద మామలారా పోవును
న్నదో సురలూక రండు రండు రిక్షింతును.

(పోవేళము దటాయువు)

అహ! ఎవ్వరు య.క్కాననమునవిలపించుచున్నారు దశరథునికోడలను
శ్రీరామునిసతిని త్రివిష్కచున్నది ఒహూ! పాపాత్ముడురావణుడుగా
వలయు అహ! జ్వప్తివచ్చినది దశరథునికోడలా.

తే. గీ. వసుధనాకైతముత్రుడా దశభేషు
ముద్దుకోడలదోడ్కొని యిద్దురాత్ము
డేచుచుండెను కారణం బేముగాని
పోయిరిదువంగజేతు నాతోయబాక్కి.

శీఘ్రమేపోయి నీతనువిడిపించి తుమ్మనిమచ్చమాపెద.

(27) బెహగ్ — ఏకతాళము

1. పాపాత్ముడచిపోకు పోకరించితినిచాల | పా |

ప పథయనులేకనీవు పథభామలగొనిపోవగ
పాపపువిధినిన్నిటల బుట్టించెనటగదుర్మార్గుడ | పా |

2. కోపముచేపొవుచుంటి వాపునుచటనీరథము
లోకమాతరాసీతా ఓవగలవ జూడుముదుగొనీడనందు
దెలియువింక చూపెదనావ్రజ్జవిన్ను జీల్చివేతుపాచిపోకు | పా |

3 భంగపుచ్చివగస్త్రీలను దొంగవానిరీతునీవు
పొంగుచుగొనబొనుంటివ కుంగుదువురుకలుపాత్ముడ | పా |

4. యిట్టిబుద్ధిమానుమిక మట్టిలోనగల్గెద
జెగజెట్టియెన శ్రీరాముని శత్రుడవై బ్రతుకలేవు
పొట్టచీల్చివేతునిన్ను పోరునగెల్వయునన్ను | పా |

5. ముందు వెనుకబాడక భూనిందనగొనిపోతివేని

నిండలపాల్వెసాదువు ♦ నీవంశంబంతమాకు

| పా |

6. ముల్లోకములకుజవని ♦ యిల్లాజుతివాధ్యసీత

నుల్లావముతోమనకు ♦ తల్లిరమరశండరకు

కల్లగాదువీరొడ్డిని ♦ గాచినదైవమునతిర

మహ్మమునామాటనినుము ♦ మాతనుశ్రీరాముకిమ్ము | పా |

అరే! కూర్చుడా! పోకుపోకు మిదుగోవచ్చుచుంటి నీపగరడంచెద
మర్మార్గా! రావణా! ఎచటికేగెనవు

[దగ్గరకుబోయి అడ్డమునిలచును]

రావ- ఓసీ! నీవటేనన్ను వధించుటా! ఏమే పక్షికులమా

తే! గీ! లోకమంతయువృఖ్యాతి ♦ నొందినట్టి

రావణుండనుననుదుఁచ ♦ చేవగలదె

కాలవరావన్నమయ్యెనో ♦ ఖగమనీకు

రెక్కలనుద్రుంతునిన్నునే ♦ నిక్కముగను!

జటా- ఛీ! పావుడా రాముడులేకపోవుటచేబ్రకితివి రాముడున్న ఈపా
టికి యమపురికియరిగియేయుందువు! నీచుడా యిదియేమివనిరా

తే! గీ! రాముడేవినిగొనినీవు ♦ భూమియందు

బ్రతుకజూచివేమియో ♦ వంక్తికంత

నిన్నుబరిమార్చబుట్టెను ♦ నిక్కముగను

యిలకునూనినివిడిబుద్ధి ♦ దెలనుకొమ్ము

లేకున్న నీదళశిరంబులుభూమిపైదొర్లాడును యిదిగోవిడచెదవా లేదా
ఈసీతనులోకమాతనునిడువవా (అని తన్నుచున్నాడు)

రావ- అహ! మీకునన్ను లంకకుబోనివ్వడు ఎదురుగా అడ్డమునిలచినదీవ

క్షి బేరా దీనిసాహసముకావున దీనిరెక్కలుఖండింతును యి

టుజేసితినేనీవివనినరి లేకున్నయిదితప్పకనన్నుభాధించును

(ఏమీ పక్షి రాజమా! ఈ దెబ్బలో నీవనివరి చూచుకొమ్ము ఎత్తుకు
దునావంటివాని నెదుర్కొనకుము (రెక్కలు నరకుము)

జటా- హా! మగుదాని రామా రామా యినకులపోమా గుడిసాండ్రా
శ్రీరామచంద్రా! నీదేవిని విడిపింపవచ్చునా నానాకునా తెక్కలు
ఖండించునాడు యేమిజేతు అయ్యో దురాత్ముడు పోవుచున్నాడు
(భూమిపై పారిపోచున్నాడు)

సీత- అయ్యో! యీ జటాయువు నా మూలమున నిష్కారముగా
భూమిపై పారిపోయినాడు అయ్యో మోక్ష పాపములు విడచుచున్నాడు
యితనిల మేలుకొనకు తన పాపములు విడచున్నాడు గదా! మిర
లారా! యీ జటాయువుని ప్రాణములైనను గానాడును నాభా!
నారా! ఎచ్చటనుంటివి రావా! యికరావా! రక్షింపవా! అ
య్యో! నీతో య్యులిపెకోపమా! జీవితేశ్వరా! భగవంశదా!
నీకైనను దయలేదా! అయ్యో మోక్ష పాపదీ! నిన్ను ఆనరానిమాట
లంటినిగదా! మానులారా! రారా! మొరాలింపరా! ఒకరై
నవలకలేమి దీనురాలి మొరవినుచు రండు రండు పోవుచున్నాడు.

రావ- సీతా! వెళిదానా! ఎవ్వరువచ్చినానిన్ను విడపింపలేదు నన్నెవ్వ
నిగాతిలంచితవి నీనాధుడవని చెయ్యగలడు తిన్నగారిమ్ము.

[గోపనవచ్చుచుండ లంకకతోడ్కొని పోయి రథముద్రొక్కి]

రావ- సీతా! కందుకీవారి నన్ను బెండ్లాడుము నాయవతులలోఁగాని
జేతు నీయా జ్ఞకు బద్ధుడనై మెలంగెద నీయిచ్చునచ్చిట్లువర్తించెద
వని నమ్మలమీనా ఎలకవేమి కలికే రాముడేడ ననేడ కాంతా
యో చించుకొమ్ము.

శ్లో 1. యిచ్చునచ్చినరీతి న • ర్తించవచ్చు
తరుణిమోక్షనదుస్తుల • దాల్చవచ్చు.

వరిచభక్తి ములను మెక్కి ♦ పండవచ్చు
రాణిగావచ్చునాలంక ♦ రాద్యంబుకు!

చెల్లీ! తెలిసినదా! యిప్పుడైవచ్చుగీకరించెదవా లేరా!

శీత- ఛీ! వావుదా! కాశాధుఃఖితువచ్చు నిన్ను వధించు నీదానవకుల
మంతయునీనోనశించు ఏల! యీలైలపేరితవురా వాచా!
లంక జేటుకేకేసితివీపని దూరముగానుండుము కనులగానకవర్తిం
చెదవేమి.

తే. గీ. కూరిమితిమీరబోతునన్ ♦ కేరరాకు
నిన్ను జంపకవిడువడు ♦ నీలవర్ణు
రానునిచుడంపబుల్లెయీ ♦ భూమియందు
నోరుమూయుమునీచావు ♦ చేరువయ్యె!

రావ- సావధానముమీదగాని దీనిమనసుయింత గోకుండరకు ఓరాక్ష
సాంగనలారా? యీనీతనునాకుపెద్దజేయవలయు దీనిమనసు
శోధించిబోధింపును మనయిశోకవనముకు తోడ్పానిపోయి
మియివ్వప్రకారముదీనిచుసమవిరచి నాకువశముజేయును.

తే. గీ. నేడొసంగతిగడువునే ♦ రెండువలలు
అంతవరకునమీరు యీ ♦ కాంతిచునను
విగచిననుగూడినుఖయించు ♦ విధముదెల్పి
బోధచేయకయన్న మీ ♦ పొగరడంతు!

తెలిసినదా! నాయాజ్ఞ! ఎట్లయినను దీనినినాకుకూర్చును యిదుగో
నేపోవుచుంటిని.

కాక్షప్రియ- మహారాజా! చిత్తము.

రాక్షప్రియ- నీతా! ఓభూతము! వలుకవేమి మహారాజాగా
భార్యననియా! గర్వము! రమ్మ! రమ్మ! రేపటినుం

చిహ్నుగలంకశురాణివయ్యెదవు. (చేతులుపట్టుకొని తీసుకుపోయెదరు)

[ప్రవేశము రామలక్ష్మణులు]

రాము- తమ్ముడా! నామాటపెడచెవినిబెట్టితిని చూచితివా! వర్ణశాల యందుఁ బెదవెడికిఁ గానరాదయ్యె అయ్యయ్యో తమ్ముడా ఎంత దూరమువెదకుగలము నీతజాడయిననుమంతయిన తెలియదయ్యె.

లక్ష్మ- అగ్రీభా! యేనదులకైనన్నానమాడుటకుబోయియుండును. లేక ఏపువ్వములగోయుటకైన యురిగియుండును. అంతయేకాని ఇంకెచ్చటికిబోవును రమ్మ వెదకుచు అల్లదిగో ఆకనువడునదిచెంత కేగుదము.

రాము— ఓయీ!

కా, ఏమెట్టియ్యది! మెట్టకాది * దివనంబే! యేనురాముండనో సామిత్రివినునిపురాముండనో * వత్సా! సిక్కమేకాముడన భూమిశుండను రామచంద్రుడను * నాభూమిజవంధాన నా యేమేయెక్కడనున్నదానవి * టురావేయుల్లమల్లాడడిగి.

తే. గీ. ఏనుజాడంగనందాక * నేగెదీపు
పేమనామిదగల్గిన * బియ్యముతోడ
దడపునేయకవచ్చెదవు * దమకముడి
వీరకాశేయధారిణి * నీతనిలుము!

లక్ష్మ- అన్నయ్యా “మీగురుభిక్షమునువిడచి యధైర్యమునంగట్టిపెట్టినఁగాని” వాసవింకనీతినువెదకుటాలము.

రాము— నీతా! నీతా! ఎక్కడికిపోతివి.

(28) ముఖారి—ఎకతాళం

1: యెందుబోతివే * యెందువదనశీవు

|| 2 ||

- ముందు వెనుక తెలియక వ ♦ నందుగాను కేసెమరది | ఎం |
2. యిందునీవు లేకయున్న ♦ గుండుచుంటినాకన్నుల
ముందుకొక్కసారి రావ ♦ ముదితాబిః ముద్దీయవ | ఎం |
3. నీతానీవు లేకయున్న ♦ నీచలనువునాకేలను
ఏతరునబ్రతుకగలము ♦ విడచెదనేజీవములను | ఎం |
4. రాజ్యమేలకాంతా! నీ ♦ విటురాకయున్న బ్రతుకజాల
పూజ్యరాలునీవులేని ♦ ప్రజ్ఞయేలనాకచెలి | ఎం |
5. చక్కనై వసీరూపము ♦ ఒక్కసారిజూపకున్న నిక్కంబుగ
ప్రాణమిడతు పెక్కుచోట్ల ♦ వెదకితినిఎక్కడనీజాడలేదు | ఎం |
6. భూతలమునకొతుకపురి ♦ తేతల ఏర్పడివందు
డితేరునవేడుచున్న ♦ యిలనులేనీదయారాద | ఎం |
- హా! నీతా! పీతా! ప్రాణేశ్వరి! ఎందుంటివి! యేమనుచుంటివి! ఆయ్యా
నీవేపులులనొట్టనైన నబడితివా!
- అమ్మ- అగ్గిజా! మనమిట్లుచింతించినచో నీలనువెదుకలేము కావున
జాలముచేయకల్వంగారమ్ము ఆముందుకనవజునదిచెంత
కేగుదము.

రాము- తమ్ముడా! జానికీయింకమనకుకనువడునా ఆయ్యా

(ఇరువురు నడచెదరు)

[జటాయువు మెల్లగారేచి]

హిమా! నీతాస్వేదగహన రామలక్ష్మణులు యాయితకణ్యమందుదిరు
గుచున్నారు అదుగో! పోవుచున్నారు వాడముచింతాకాంతులై నీతా!
నీతా! యనికేలునైచుచు పోవుచున్నారు నేఃపుడు మెల్లగాపోయివారికి
వంగతిదెల్పెదఅరుగో యిటేవచ్చుచున్నారు పోయెడిగాక రామా రా
మా నిలు నిలుపోకు పోకు యిదేవచ్చుచుంటి నే విలీ! అచట గుమ్మ.

(సమీపించును)

రాము- రము డా! అహ! మనకింకమరురాక్షసబాధలులేవువు అమగో
అటమాడు ఘోరాకారముతో నిలు నిలు మనివచ్చుచు హస్తాడో
లక్ష్మణా! మాదితివా ఓరికలుపాత్యా! నానీలనటదాదితివి.

తే. గీ. ఓరికలుసాత్మ దానవ * చేరమ్ము
శత్రువైతివిసీపువా * సీతమ్మింగి
అంతమొసరింతుతమ్ముడా * ధనువునిమ్ము
మచ్చమారెదతుచ్చుని * నశ్చయిముగ!

లక్ష్మ- అగ్గిజా వాడెవడో ముందారయవలయు

జటా- రామా రామా నేడుజటాయువనే పక్షిరాజును పుణ్యాత్ములాక
మీరండికినేదియిదితుద! (దగ్గరకుచేరును)

రాము- పక్షికులమా! అయ్యయ్యో తెలియకనీవైదుర్భాషలాడితి నే,
నుండుకన్ననశనుబట్టి యిట్లంటిని

లక్ష్మ- ఖగమా నీవిట్లుండుటకుకారణంబేమి

జటా- అయ్యో! ఏమిదెల్పుదు

(29) కల్యాణి - రిశేగాతి

1. శ్రీరామవయిటువినును * నాయెఘుకులెల్లజాపుమశ్రీ | రా |
అఘమనకనురావణుడు * అలివనుగొనిపోవుమండ
జగతిపురిశ కుఃఖము * చెప్పవాకునోరాడదు | రా |

2. గోలుగోలుమనిజానికి * గోలబెట్టచెవులసోకి
జానిగల్గినేసీతను * జనువకుమరిఅడ్డఘటని
కూలదన్ని తినికథము * కొవ్వకగొదిలివానిని | రా |

3. కట్ట యారక్కమండు * దమ్మదైమాటవిసక
తిట్టంబగువారెక్కలు * దుగ్గించినపడియుంటినిచట | రా |

4. వారినిమీరొచ్చెదరనిఁ మీరానుచానేను హరమునిదొంబనకఁబమ్మ
 తా దెబ్బుటకు చేరనటచుంటినన్ను * తమియి వును శ్రీ రామ! గా!
 అయ్యా? వాడుయూగార్గముననే నీతిను లంకకు గొని పోయిరావనీ
 వాక్కిములే బ్బటకే జీవనములతో బడియుంటిని నీవులంకేశ్వరిని నం
 హరింపుము ముందునీకు నుగ్గీవుండచువాడు కిష్కిందయి చున్నవాడు
 అతినితోన్నేహముచేయుము నాప్రాణములుపోవుచున్నవి నాకిన్నినం
 స్కారముగావి. వుము రామా! రామా! నాప్రాణములు పోవు.....
 చు.....న్న...వి హా (ప్రాణములు విడచును)

రాము- లక్ష్మణా! యిదిమనిష్కారణముగా ప్రాణములు విడచుచున్నా
 డు అయ్యో! మనకొకైవీంతకష్టమున నుభయించెను పోదరా?
 ననగానముఁకుగాని నీతాపహరణమునకుగాని హరిబంధులగ
 తిందినందులకుగాని విచారింపను అయ్యయ్యో యాజ్ఞాము
 వ్రువుణము నామనఁబున విచారముడనించుచున్నది.

తే. గీ. పక్షికులమనీకెట్టి * శిశుగలిగె
 యిలకుమారిని రక్షింపనెం * చిలనబడితి
 వయ్యయ్యోనిన్నమరువని * యృద్ధవిముదు
 ప్రాణములు విడితినినానిను మో * ప్రాణమితి

లక్ష్మ- అన్నా ! గతించినదానికి దింతించినప్పయోడనఁజేయి ?
 యీతనికి శేబరము అగ్నియందువేసి నీతా నేషణములొకటపో
 వ్రదము రమ్మ

(జటాయువును అగ్నియందువేసిబయలుదేరి)

— : క బ ం ధు డు : —

అహ! పెక్కువత్సరములనుండి యిందుంటిని యీయగణ్యమందున న్నే
 మురిండువారులేక కాలముహాయిగాగనువుచున్నాను. నాచేతులలోకి

క్లిషణజంతువులుగాని, మనుష్యులుగాని, మరలుగాని, ఎవ్వరైనను పొట్టపాలైపోవుదురుగా! మటువదిశయోజనముఁ దూరముననున్నదే దియ్యెను నా బాహులలో బడును. కాని ఏమి కారణమో తెలియదు నేటి టిరులమారినదేమి చేవుమా?

తే. గీ. అక్కటా? యుద్బాధనేనట్లు • లనుభవించు
భుక్తిలేదాయెనాఱు • పూట్లనుండి
కారణముతెలియదాయెనీ • కాననమున
జీవులికలేవోయటుగాక • దైవమాయే!

(అనిచేతులుచాపితగుముకొనును రామలక్ష్మణులువద్దినానిచేతులలో బడుదురు)

రాము- తమ్ముడా! యిదిఏమివింత యామహారణ్యమధ్యంబున మనమ కారణముగమృతినొందవచ్చెగాబోలునారా!

లక్ష్మ- అన్నా తాళము యింతలొందరేమి ?

రాము- అయ్యో! యింకెక్కడితాళుట కొండలవలెపాకివచ్చుచుండె ను మధ్యచిక్కియుంటిమి అయ్యో! తమ్ముడా! అదిఏమి కొండలనడుమబడిచిన్న మహాబిలముకన్పడుచున్నది. సోదరా యింకేమున్నది ఓ చెనటిదైవమానీకేమివగయ్యెనిర్చినారము. నీయొక్కచర్యలాయని

క. బం. అహా! అనుకొన్నట్లుదొరకినది నాపొట్టనిండునిక యిర్వురు మనుష్యులునాచేతిలోజిక్కిరి యింకెక్కడికిపోదురు అరే! సరులారా నేడుమిమ్మునాపొట్టపెట్టుకొందు.

లక్ష్మ- అదిగో నడిచినవచ్చుచున్నది వీడవడోమాయదానవునివలె దోచుచున్నది కొండలవలెకన్పడువని తనచేతులుకావలయు.

రాము- తమ్ముడా. నడిచినవచ్చుటే కాదుకొండలవలెనున్నతనచేతులతో

ఎట్లుమనచేరతినుకొనుచున్నాడో అదుగో ఆకన్యకుమారునిల
మలననోరు యికమనబోతుకున్నాడు! బానకీ! బానకీ! నీకొ
రకైకానదిరుగచుండ వీడెవడో నీరామునిమింగుచున్నాడు
అయ్యయ్యో.

లక్ష్మ- అన్నా! మాట్లాడుచున్నాడు వీడెవడో అడిగిచూచెద క్రూరుడా
దారిలోనోరుతెరచుకబడియుంటివెవ్వడవు?

కబం- ఓరే! నదులారా!

(30) కల్యాణి—ఏకతాళము

1. యెక్కడికిఁబోదురింక * నిక్కముగఁబ్రొంగెదమిమ్మే | ఎ |
టక్కరినరులారయిక * నొక్కివేతుమిమ్ములను
మక్కువతోమిమ్మిద్దర * మెక్కెదనాకడువునిండ | ఎ |

2. బాగుగానుదొంకితిరిక * బాగుచేయుకుండతిందు
యాభగవంతుడు * నాపైయెంతిబ్రేచుతోబాపెనో | ఎ |

3. పంతోపంబయ్యెనునాకు * యింతవరకుఎఱుడిద్దరు
కాంతలుజిక్కగలేకుమింతిగుఁనరవిందుదొరకెవరెఱుఁగువునిదయను! ఎ |

(చేతులతోదగ్గరకు చేరదీసుకొనును)

రాము- తమకీవా! కష్టములోకష్టమన్నట్లు మనమువీడిచేతిలోజిక్కితి
మి. యిదివనివివరీతము వీరుమీరతి నదమనేలకతో అడుగో!
ఎట్లుదగ్గరకుచేరదీసుకొనుచున్నాడో

లక్ష్మ- అగ్గిబా! ఏమనువిరాఘునివంటివాడేయియుండును ఇతడిచ్చ
టనేయుండి తనబాహు లలోజిక్కినవారినితినుచుండును. అని
తోచుచున్నది వీడికిశిరముకన్నించటములేదు విదిత్రముగానున్నది.

రాము- బొరా! వీడికికన్నలు, తల, కాళ్ళు లేవు కడుపుచేతులుమా
త్రీమేయును వినుచిగా!

అక్క- ఒరే బాబాటి! ఎమని ప్రేరితివి మమ్మల్నింగెదవ తుచ్చుడా
వెనుకటిగుణములు మానుము మాదెఁగినై యముచూపకు నీయు
మరులదేసెనముమమ్మువదిలము

కబం- బోరా! తుచ్చుడా! చిరకాలమునుండి యిచ్చటనుంటిగాని నా
మాట కెదుగుబల్కువాడు లేకపోయెనే! మీరా! నాప్రాణముల్ల
దీయుట.

తే. గీ. పద్దకాలంబునుండినే * ప్రేమతోడ
స్థిరముగానుంటినేను యీ * స్థలమునందు
దానవుండరు కబ. భుజం * దుగ్గెన్ను
నేడమింగెదమిమ్మా నా * కడుపునిండ!

అక్క- అగ్రజా! యికబాగుచేయకు మా వీనిని. డలవలెనున్న హస్తము
లఖండించవలయు యిపుడేదిచేయుకోచూచెదగాక

తాము- తమ్మాడా! బోను వీరమరొక్కవిధమునహరించదు హస్తము
లనిడికిన పిలిపనివరి నరకుము తమ్మాడా! పందితినిచెయికి భుజం
బును. (నరకెదిరు)

కబం- పురాణపురుషలారా! మీరెవ్వరు

తాము- మేముఅయోధ్యపతియగు దశరథునిపుత్రులము రామలక్ష్మి
బులము యీతికునానోడరుడు మేముతండియాజ్ఞప్రకారము ఆ
డవినిజేతిమి యిందున్నళాలబకటినిట్లించుకొని కాలముగకు
పుచుండ ఎవ్వఁడో! దురాత్ముడునాభార్యసీతనుగొనిచని అండు
నిమిత్తమై వెదకుచురాగా నీపురిటన్నమెరివి.

కబం. మహాత్మా! ఆవతారపురుషా! మిమ్మలెలియకదుర్భాషగాడి
తి కమింపుడు దేవాదిదేవా! నేనుతొల్లకాపవళముచేయుపిడి
యింటిప మీరా! చేనాకాపవిసుక్తియయ్యె నేనునుభవనేగంధ

ద్రువ నేనుభవమువల్పి పెక్కువరములన్ బడసివ్వానులకంగారుగ
బడిపించువాడను నేనొక్కనాడు యీహవమును చాల్చుచూ
లచకుండను మునివరుడరికిబోతిం అప్పుడమ్మాయి దుర్మార్గుడ యి
దేహువనుగా కన్నులు, తల, కాళ్లులేకుండఁ బంధుకవుగమ్మచి
శపియించెను. శ్రీరామా! తరువాయి నీననేకవిధములపార్థిం
చి ఉమాద్బుగోర రామలక్ష్మణు లనీభువములఖండించునాడు
ఎప్పుడుగంధర్వదవయ్యెదవనియె ? యిదియేనానంగతి రామా
నేపాణములువిడచుచున్నాను రామా నీభాగ్యమురావలయుగో
నిపోయెను అతడుమహాబలవంతుడు అతిసజయింపన మాన్య
ముగాతలవకుడు ముల్లోములముప్పతిప్పలుబెట్టిన వాడు

తే. గీ. నిశ్చయముగబోవుడల్లదె + ఋష్యమూక
పైసయన్నతేగోల్పడి + భానుసుతుడు
పవనతనయుడు మొదలుగా + పాణిభీతి
వేచియున్నారు నిఖ్యతి + కేసుకొమ్ము.

తే. గీ. గానపురిజంప + వానరరాజతోడ
మెత్తజేసితివేని భూ + పుత్రిదేవ
బాహుబలులగువానర + బలముగూర్చు
కాంతివేడుకంగహనుమంతు + కారకుండు

నీనహాయిమున సుగ్రీవుడు వాలినిజంపగలడు వానరన్నహముచేసీవు రా
వణునిజయింపగలవు రామా! నీమూలమునధన్యుడనైతి పాణిములు
పోవుచున్నవి. (విడచుచున్నాడు)

లక్ష్మ- అగ్రజా! కబంధుడు తెల్పినవారం ఋష్యమూకపర్యోమునొ
ద్దకుపోవుదము నడుపుము.

రాము— లిమ్ముడ!

తే. గీ. ఎన్నటికినేనుజాతునో * వన్నతాంగి
 * నలబడుటకుభాగ్యంబు * కలదోలేదో
 పోదరావిరహవేదన * మృక్కుచుంత
 బకటా ఎట్లుకాలంబు * గడవువాడ!

లక్క- యా! ఆద్వరాత్ముని పాతాళమునకేగిసను విడతుననుకొంటి
 యో యోలీలవిలపించెదవు

తే. గీ. యిజ్ఞాద్విపనాశర * వహ్నిముంది
 * ట్టావణుమందినీ * పగతిజేద్వి
 మువ్వకు దీనిలక్కణు * వీరుడాన
 చింతివినుమశ్రీరామ * స్వాంతమందు!

ఒరే! యోరాత్ముడా! రావణా! ఎందుంటివిరా! దొంగవాడవైవద్ది
 భంగవుద్దిస్త్రీమగొనిపోవుట మగంటిమి యనుకొంటివా! తుచ్చుడా

తే. గీ. వచ్చుచుంటినిరావణ * నిశ్చయముగ
 యనురవ శంబుళామృతి * యంతకునిచే
 గూర్చిశ్రీరామునోసీత * గూర్చకున్న
 లక్ష్మణాఖ్యుడగానురా * రాక్షసుండ!

యిదిగోనీసౌర్యముజూపుము పిరికిబంటా! యీవడునాల్గుభువనంబుల
 ఎందున్ననునిన్నవిడువను యిదిగో వచ్చుచుంటిని (ధనుర్భానులైపో
 వుచున్నాడు)

రాము- ఆయ్యో! శిరీరమ్ముడా! రావణుడేడి రావణుడిండులేడు
 మనకురావణుడిదొరకునా ! ఆయ్యో! పోహోకుము యిందె
 చ్చటున్నాడు రావణునినింపారించుటయాలేదు సీతమనకుదొ
 రకుటయాలేదు రమ్ము పోవుదము ఋష్యమూకవర్వతముమీద
 ముగ్గివుడున్నాడట ఆచ్చటకుపోవుదమురమ్ము
 (అనిమాటలాడుకొనుచు ఋష్యమూకమునమీపించిరి)

(పోవేళము) [మగ్గివుడు—హనుమంతుడు]

మగ్గి- వాసుమంతా! మనకెక్కటికైనా వాలిపెట్టుబాధలుతప్పవా! ఆ య్యయ్యో! అరడుపెట్టుబాధయింతింతయనిచెప్పరానిదిగదా!

హను- మగ్గివా! విచారించకు మనకష్టముతప్పటికైనగట్టెక్కపోవు దురాత్ముడుతప్పకవళించు వానికికాలమానన్నమగుచుండెను.

మగ్గి- అయ్యయ్యో! తమ్ముడనియైనతలంచక నాభార్యనుకూడతపహరించినాడుగదా.

హను- మగ్గీవరాణా! కొంతకాలమోపికపెట్టుము జీవునకు మఖముఖములునమములు.

మగ్గి- (ఆశ్చర్యముతో) వాసుమంతా! అటువాడుమన వారలెవ్వరు దనుర్బాసులై వచ్చుచున్నార మా శున్నవాలివిగతవచ్చుచారనియేతోచుచున్నది అయ్యయ్యో! అంజనేయా! ఎట్టియిక్కట్లుపెట్టుచుండెనామరాత్ముడు

(౩౨) పూరికల్యాణి -- చావుతాళము

1. వచ్చువారలెవ్వరో • వాయుజగనుగొనిరి హృదయెచ్చెడవయ్యెనునాకు • నిశ్చయముగ వాలివెంచుకుత్తితులనితోచుచుండె • ముచ్చలికొరియులబోలి | ప |
2. హనుమంతా! మాణున్నయె • అంతముజేయగచునలఘనబలునబంపుచుండె • కార్మకధనువులుబూనియినశకులనుబోలియుండె • యింకనునాకేడిగతియు | ప |
3. పూర్వంబుననేనుపట్టి • పుణ్యులజంపించినానొత్తెరంబుననాదునుడుట • వనజధవుండిటులవ్రాసెకార్యక్రమమూహించుచు • కనుమావేవేగజనుచు | ప |
4. అయ్యయ్యో! వాలియిప్పుడు • కయ్యునునకుబంపుచుండె

చయ్యవనీవేగివారి • నయ్యముగామాగ్నవలయ
తొయ్యలిరాజ్యముగొన్న • తదిదీరకమాయన్న
భయమొదినననుజంవగ • బంపెడుమృత్యువులబోలె । వ ।

5. కాంతముచేసేపువారిచెంతకరగి • నవినయముగ
మంతయై నయలుగక • వృత్తాంతమంతదెలియమయ్య
నంతనమునవారలతో • పఖ్యతయొకరింపుమయ్య । వ ।

6. భూతలమునకొతుకపురి • తేతలవీరెడ్డినేలు
శ్రీకాంతుఁబోలియుండె • శశిభామలవలెయిద్దరు । వ ।

కావున రక్షణమేల్పోయివారిపంగతిసంతయు కనుగొనిరమ్మ బహుబాగ్ర
త్తెనుమీ! పొమ్మ

హను. సుగ్రీవరాజా! భయపడకుము నేనుపోయివారిపంగతిసంతయు
కనుగొనివచ్చెద వారువాలిపంపినవచ్చినవారుకరని నాకుతో
చుచున్నది.

తే. గీ! భయమువీడుముజనియెడ • భానుపుత్రి
దుష్టులైనువాగల • నిష్టపరతు
మందిమాటలచేవారి • మాయముంతు
మిత్తులైననునీతోడ • మెలికేతు!

సేపుభయపడకుము నేనిదేపోవుచుంటిని ఒకవేళవాలిపంపినవచ్చినవా
రిలైననన్నేమిచేయుదురు మీరుయిందుబాగ్రత్తిగానుండుదు పోవుచున్నా
నుసుగ్రీవావారుదనుర్భాణులైవచ్చుచున్నారు ఎవరోవేటకవచ్చినమా
ర్గస్తులు అయియుండవచ్చుఅంతియకనుగొనివచ్చెద (నిష్క్రమించును)

సుగ్రీ- వాసరవీరులారా! హనుమంతునిమీదకలియబడరుగా!
పాపమునాయాజ్ఞ మీదపోవుచున్నాడు.

సుషేనుడు సుగ్రీవరాజా! హనుమంతునికిమరేవియుభయములేదు

మనమీపర్వతశిఖరముమీద గూర్చుండి సంగతంతయును
జూచెదమురమ్ము (పర్వతమెక్కుచున్నాడు)

రాము- తిమ్మడా? అతడెవడో యిటువచ్చుచున్నాడు అతడొకరాక్షసు
దుకాడుగదా?

లక్ష్మి- అగ్గిజా? మనముముందేజాగ్రహకులమైయుండవలయు దురా
త్మునియిప్పడేవధిం చెద ఆలసించిన బన్నములబడుము

హను- (తనలో) అహ! అతడూరావమునకు పెట్టుచున్నాడు దాన
వుండవిపాచేనేమో! త్వరగాపోయినమనస్కరించెద ఆయ్యానేను
దానవుండనుగాను (సమీపించును)

హను- ఆయ్యా! వందనములు

రాము- ఓయీ! నీవెవ్వడవు

హను- మహానుభావా! నేనునుగ్రీవుండను వానరేంద్రునకునేమకుండ
అతిదుబ్బు వ్యమూః పర్వతముమీదనున్నాడు

రాము- నీవుయిచ్చుటకువచ్చిన పనియేమి?

హను- “సూర్యతేజులు! శుభాకగులు మహావీరులునైన మీరెవ్వరు”

(ఛైలాగ్) (కికి) జంగ్లా—అటతాళము.

హను- ఎదేశమయ్యా! ♦ మీనామధేయమేమందుగయ్య ! ఏ!
యిందురాపనియేమొమీకు ♦ నందియంబునులేకదెబ్బకు
వందనంబులుచేతుదివ్య ♦ నుందరాకారులుమీది ! ఏ!

లక్ష్మి- సాకేతపురమూ ♦ వనచరమాకుజన్మస్తావరము ! సా!
రాకుమారులుమయ్య మేము ♦ నాకుయూలేండగ్గిజాండు
భీకరాకాసలనుందుము ♦ పేరురామలక్ష్మణులము ! సా!

హను- ఎవరామీలేండి. ♦ అవసరమేమోకారడివినుండి? ! ఏ!
రివికులంబునందుబుట్టి ♦ రాజ్యరమలనువిడిచిపెట్టి

ఇవ్వనంబుననుండనేమొ * ఎరుగ దెల్పుడు శూరులార

అక్ష- దశరథేశుండు మముగన్న లెండి * తల్లాలిద్దరు | బ |
విశదముగ మానవతిల్లికి * యిచ్చెజనకుడు రెండువరములు
వసుధనుతునకునొనగైకా * వనముదిరుగా బంపెనుమ్ము | ద |

హను- యిక్కాకికేల వచ్చితిరయ్య * నిక్కముగాను | యి |
చక్కన గుమిమోముకళలు * చాలతరిగెవదేమొ
ఎట్టిదిక్కిలబడుచునుంటిరా * చెప్పడియితిలగజేతును | యి |

అక్ష- కూరాత్మదేవదా * యాతనినతినిగొనిపోయెనయ్యో | కూ |
నారివెడకుచుహారవనిలో * చేరవచ్చితిమయ్యయిటకు
ధీరుడవునీవేరిగియుంటె * దెల్పుమాయాకాంతబాదలు | కూ |

హను- రవికోటితేజ * గిరిపైవగలడునుగ్రీవరాజు | ర |
వవనతనయుడనేను * యతనికిబంటునొదును
అంజనేయడ * నవినయింబుగమిమ్ము
యతనితోసఖ్యతను * యొనగూర్చువాడను | ర |

రాము- పోదరా ? యితడు * మనకోర్కెనెల్లనెరవేర్చువాడు | పో |
మోచమునదీరెడ్డివరదుని * పాదభక్తుడెనుచుదోచెను
ఆధరాత్మజదేవయితడ * యనుచుచెప్పెనుకబంధుకూడ | పో |

హను- రామగక్కులారా! మగ్గివుడుఅన్నయగువారిచేగెంటింపఁబ
దిధయిభ్రాంతుడైయున్నాడు. అతడుమీతోన్నహముజేసుకొ
నును అందునిమిత్తమే నన్నుమీపిటికంపెను రామచంద్రా వేస
మీదశ్శనమునధన్యుడనైతిని.

రాము- అంజనేయా! అన్నచేగెంటింపఁబడనంటివి కారణమేమి

హను- రాఘవా! దెల్పెదవినుము

తే! గీ! వినుమురాఘవదెల్పెద * విశదముగను

వాలినుగీపురిష్కంధ • నేలుచుండి
అంరినుగీపునరినావాలి • అవహాకించె
తరుమయ్యగిరిమడుగున • దాగియుండె

అందుచేనుగీపుడు భయముచేమమ్మువెంటబెట్టుకొని ఋశ్యమూకర్షవ
తమిదకివద్దినాడు మహాత్మా? ఆతడును నీవలెఅవదలమునింగియు
న్నాడు అనిన్నేహముజేసుకొని వాలినివధించెదవేని నీజేవినిదెచ్చినీకా
భుముంగుబెట్టవ ?

రాము- సబాస! హమంతా! తెలసినది అతడునునావలెనేదిక్కుల
బడియున్నాడు నడువుమతనిదరికిపోవుదము (నిష్క్రమించును)

సుగీ- అచుగో? హమమంతుడు బారినిటకుతోడ్కొనివచ్చుచున్నా
డు ఏమిచేసెనో తెలియదు

(ఏవేళము రామలక్ష్మణ హనుమంతులు)

సుగీ- మహాత్ములెవ్వరో? మీకువందనము

రాము- సుగీవా! నీజబయమగుగాక ?

హను- సుగీవరాజా? యితడురాముడు అతడులక్ష్మణుడుతండ్రిహాక్య
ముకొరికునీరుఅడవికివచ్చి యితనుభార్యను రావణుండుతీసు
కుపోయెను యితడునునీవలెకష్టములచిక్కియున్నాడు

సుగీ- రామలక్ష్మణులారా ! చింతింపకుడు రావణునిదయింది నీతమ్మ
నుదెచ్చెద

తే! గీ! నిక్కముగజెప్పుచున్నాను • నీలవర్ణ
ఒక్కగంతుంవారధి • చెక్కగాను
దాటిదెచ్చెదనీతను • నేత్రైశ్యముగను
రావణుండినెంత • నాచెంతరామదండ)

రాము- నిక్కముగానీతబాడ దెచ్చెదవా? వాలినివధించి కిష్కింధము

రాజుకేసెద ?

మగ్గీ- అట్లుకేసెదనని నాచేతులోచెయివేయుము

రాము- మగ్గీవుడా! చింతింపకు

తే. గీ. మూర్ఖచంమ్రులసాక్షిగ • మూర్ఖపుత్ర

వాలిజ. పియభూమిని • స్నేలకేతు

అట్లుకేయాశయండిన • అగ్నిసాక్షి

సీపునమృతమమగ్గీవ • నిక్కముగను!

యదిగో సాక్షిభూతము (చేతిలోచెయివైచును)

మగ్గీ- అట్లయినరాధువా! యిటువినుము

తే. గీ. అన్నవాలినిజంపిన • న్నధిపుజేయ (వం చ పా ది)

లెక్కతేనట్టికపినేన • నిక్కముగను

వేగవతుకూర్చినీభామ • వెదుకబంపి

చింతింపకయున్ననే • న్నాస్తిమందు

భూమ్యాకాశములసాక్షి • రామచంద్ర!

యదిగోసాక్షి భూతము (చేతిలోచెయివైచును)

రాము- మగ్గీవా! బుద్ధిమంతుడైన యాపానమంతుడు మన యిరువుర
కున్నేహముగూర్చెను చాలసంతసించితి పిల్వములక్షణమీవారిని.

— : నీలుడు : —

మగ్గీవరాజా! నమస్కారము (ఆతురతతో)

మగ్గీ- ఏమి! తొందరగాబల్కుచుంటిని

పిల్ల- మహారాజా! ఏమిదెల్పగు మీయన్నవాలియుద్ధమునకు బయ
లుదేరివచ్చుచున్నాను దేవా!

రాము- మగ్గీవా! రానిమ్మవానిప్రాణములుదీసెద హనుమంతా!
నడువ్రదిపోవుదము

మగ్గి- రామచంద్రా! కమ్మలవైపున కేగువము (కడచెదరు)

మగ్గి- త్రిరామా ! నీచీడెట్టుచాటుననుచుము నేనుమాయన్నయ
దమునకులిలచెదను నేనుకలియబడదముతోడనే భాగమేయి
వలయును లేకున్ననావనినరి ?

రాము- మగ్గీవా! ఇయ్యమ్మజ్జునకు కడనంబుకేగుము నేనుమీలన్న
నులిప్పకవధించెద

మగ్గి- అట్లయిన రామా! యిదిగోపోవుచుంటిని అన్నమాటచెల్లించు
కొనవలయునునుమా!

రాము- మగ్గీవరామా ! నీమదినినందేహముమానునేనుకల్లబొల్లిమాట
లాడువాడనా ? (రాముడుచెట్టుచాటున కేగును)

మగ్గి- దురాత్మా పోదరుభార్యకుగొనివిరిగిపిగుచున్నావా! కమ్మ నీ
వనినేటితోనరి.

తే. గీ. ఓరితుచ్చడరమ్మయో • వాలియిప్పుడు
వదమడంచును సుగ్రీవు • కడనమందు
ఎందుబోయెదవికగ • స్వాంధకార
అలిగొంటివినీవలి • యంతకుండ!

వాలి. ఓరి ? తులువా పారిపోకు పారిపోకు వచ్చుచుంటినిపాల్లవచ్చి
వను పారిపోవుటయేనీవని చెనటి ?

తే. గీ. యినుగొవచ్చితిసుగ్రీవ • కడనమునకు
నిలుపుకొని పొల్లినిమ్మిడ • నీల్లజేతు
కాడలాడమిగ్గి • చేరిమ్ము
కాలమానన్నమయ్యెని • క్కయగనీకు!

నీచహ్మనయ! రమ్మనీచహ్మనపెదవగల్గుముల వలకటయనుకొం
టివా రమ్ము

మగ్గి వాచాటపేలబోకు రమ్మ (దగ్గరకువేరుచును)

[దైలాగ్] (34) జంట్లా--అదితాళము

సుగ్గి- వారియలురారాపోగ * నీసొగరడచెగబలకాల్చి 191

ఆలీరాశ్యమవిహరించినాడవు * కాలురీతిబాధపెట్టినాడవు

నీపాలికాలుచైతినేనుఇచ్చు * ప్రాణమూషదీయవచ్చుచుంటినివా!

వారి- కూ... నీ... తపోగరా? * యోపిరికినింద బల్ 1 కూ!

కారులెల్లమానుభానువుల * గర్వమడతు తన్ని

యాడ్చిగుద్దగపారి * పోయిమరలవచ్చుచుంటివ

బీరమడతు * నోరుమూయుమింకను 1 కూ!

సుగ్గి- పౌఖ్యంబులలోదేలుచుంటివిక * ముఖ్యంబుగనీతుల్లడగింపెడ

సఖ్యతయ్యెసాధగవంతుడునాకు * ననుయించునునన్నీగంబు

లో! వా!

వారి- ఘాతకనినునేజంపకవిడువను * తేతలవిరెడ్డివరదునిబలమున

చూతునుగానికవిడదిపెడుదునా * సుగ్గి) వాయాడెబ్బతోచావు! కూ!

(కలియబడెదరు)

రాము- (తనలో) బారా? ఏమివారికౌర్యము బలే? కిదబాన్దంచు

చున్నాడుసుగ్గి)వుని వారి? ఏమనీపొరుషముమరిదిని సుగ్గి)వు

నితథయిదిద్దితి గానవాలినివమయించవలెను

1 ర్తన. అథయిదిద్దితిసుగ్గి)వునకు * అంతముకేసెదవానవువుతుని

రథసంబునయాభాణముచేత * పుథయులకొర్కెలుఎల్లచుతరును 192

[బాణమువదలును]

వారి- హా! హా! చచ్చితి! చచ్చితి! (అనివడుతు)

సుగ్గి- అయ్యో! అగ్గిబా! నిమ్మరణముగానిన్నుజంపిందిరికీ

[వారివైబడి] అన్న! అన్న! అన్న! అన్న! ఎంతపాపుడనురా

సోదరుప్రాచీనులుగొంటిని

తే. ౧. కటకటాఎంతపాపంబు • గట్టుకొంటి
ఒడలుతెలియకదుష్కార్య • ముప్పకొంటి
అగ్రజానిజాచుకాగ్యమిం • కబ్బదంట
ఎన్నబోలిప మూర్ఖుడిం • కున్నవాడె!

వారి- సోదరా! దింతింపకు విధివా? నెవరు? ర్తలు పూడ్చి మూరదె
ల్లుము. (రామునిగాంచి) రామా! కులకాళిరామా! యి
దియేనా! నీభర్తము శ్రీరామచంద్రా! గుణవాందా! బుద్ధిగ
లదా లేదా! లేకనీవునుమావంటిమ్మగజాతివేనా ఏమి పలుకవు
ఎంతజేసితివయ్యా? యివకులరామా!

తే. ౨. కోరిమాంనముతిందురా • భూతలమున
భూతకుండవున నుజంప • హేళువేమి
దొంగతనమున నన్నిల్లు • భంగపుచ్చి
భూమిగూల్చితివేరత్రి • రామచంద్ర!

రాము- నీవంటిదుష్టులను ద్రోచుటకే భూతలమున బుట్టితిని నీచార్య?
సోదరుభార్యను అవహరించితివిదోషముకాదా?

వారి- రామా! రామా! మాట్లాడజాల ప్రాణములుపోవుచున్నవి నా
ముద్దుకుమారునంగదునేమిజేసెదవు రఘుకులసోమా! తప్పుపై
తించుము నేనికబ్బితుకజాల ముక్తిపడనిదయచేయుము

(ప్రాణములువిడచును)

రాము- సుగ్రీవా! వాలివధతియినది యింకమనకార్యము జూచుకొనవల
యు గతించినదానికి దింతిందినప్రయోజనంబేమి రండుపోవుకము

హను- రామా! నడువుచు నీతాంబను యింకకములోదెచ్చిమీముందు
బెట్టిదము. [నిక్రమింతురు]

[35] పూరికల్యాణి — చతుర్థి.

1. మంగళమిదగ్గనుమా • త్రిరామచంద్ర

! మం !

పొంగుచుభక్తులెల్ల • రంగుగదద్విరిచ

అంగవజనకమమ్మ • ఆదరిచరదేవ

! మం !

2. పాలనేతురీమిత్ర • వాలిపాలిటశ్ర

మేటగభానుభక్తి • నేలినమిత్రీదయ

! మం !

3. కొతుకపారివాన • తేరిలవంకబ్ధిహాప

భ్యాతిగవీర్యోద్ధాన • గాదినక్రిమేక

! మం !

వా లి వ థ.

నం పూర్ణము

త్రిరామార్కమస్తు

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

15286